Musik och drama
som språkstimulerande verktyg?

Henrik Kraft
Maja Lind

Kurs: LAU390

Inriktning: BAUN

Specialiseringar: LVS110, PDG410, PDG430, PDG480, PDG512

Handledare: Bengt Lindgren

Examinator: Eva Nyberg

Rapportnummer: VT12-2611-205

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: Musik och drama som språkstimulerande verktyg?

Författare: Henrik Kraft, Maja Lind

Termin och år: Vt-12

Kursansvarig institution: (För LAU390/LAU395/LSÄ600: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap**)**

Handledare: Bengt Lindgren

Examinator: Eva Nyberg

Rapportnummer: VT12-2611-205

Nyckelord: Estetiska läroprocesser, Musik, Drama, Språkutveckling, Verbalt språk, talspråk

Av tidigare erfarenheter från HFU och VFU så anser vi att ämnena musik och drama är två språkstimulerande verktyg. Vi har fokuserat oss på det verbala språket och har därför undersökt om vår förförståelse stämmer överens med tidigare forskning, för att på så sätt kunna använda denna kunskap för att arbeta evidensbaserat i vår framtida profession. Språk och kommunikation är en naturlig del i livet och i förskolan är dessa ämnen viktiga att arbeta med. Behärskar vi vårt språk och kommunikation kan vi interagera med vår omvärld. Av dessa anledningar såg vi en didaktisk relevans i att fördjupa oss i ämnet. Detta har vi undersökt genom en litteraturstudie då vi även studerat olika metoder inom musik och drama som stödjer talspråket. För oss kändes det mer relevant om vi kunde koppla det som framkom till verkligheten genom konkreta exempel. Vi ville med detta arbete också se om och hur verksamma pedagoger använder sig av musik och drama som språkstimulerande verktyg. Vi valde därför att använda oss av en enkätundersökning som vi skickade ut till förskolor i Göteborg. Det som i huvudsak framkom ur litteraturstudien och enkätundersökningen var att musik och drama är språkstimulerande redskap. Musik och drama är två kreativa ämnen där lärandet sker i aktiva handlingar som öppnar upp till diskussion. Exempel på detta är olika mun- och ljudövningar eller gestaltningar för att arbeta med olika sinnen, vilket i sig är betydelsefulla för barns språkutveckling.

Förord

Språk och kommunikation är en naturlig del i livet och "Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra" (Skolverket, Lpfö98/10, s 10). Vi har utgått från läroplanen för förskolan, Lpfö98/10, eftersom det är den läroplan vi kommer arbeta utifrån i vår kommande profession. Det sociokulturella perspektivet har genomsyrat vårt arbete. Vårt syfte med detta arbete var att undersöka om musik och drama är viktiga redskap för barns språkutveckling och ta reda på vilka metoder som främjar språket samt se hur pedagoger använder sig av musik och drama som språkstimulerande verktyg. För att besvara vår första och andra fråga, *På vilket sätt stimulerar musik och drama barns språkutveckling?* och *Vad finns det för metoder inom musik och drama som stödjer barns språkutveckling?*, har vi genomfört en litteraturstudie som berör dessa ämnen. Vår tredje fråga, *Vilka tillvägagångssätt inom musik och drama använder sig pedagoger av för att stimulera barns språkutveckling i förskolan?*, har vi besvarat genom en enkätundersökning riktad till verksamma pedagoger i Göteborgs kommun. Vi har ställt oss kritiska till det vi läst och bearbetat enkätundersökningen anonymt och sammanställa svaren som vi därefter presenterat i vår resultatredovisning. Till sist har vi diskuterat vårt resultat i diskussionen och sammanfattat arbetet.

Innehållsförteckning

Abstract 2
Förord 3
Innehållsförteckning Fel! Bokmärket är inte definierat.
Inledning 5
Syfte och problemformulering 6
Disposition 6
Design, metod och tillvägagångssätt 7
Litteraturstudien 7
Urval och analys 7
Enkätstudien 8
Informanter 8
Utformning av enkäter 9
Tillvägagångssätt 9
Bearbetning av data 10
Litteraturöversikt 10
Det sociokulturella perspektivet 11
Gardners multipla intelligenser 12
Språkutveckling 13
Estetiska läroprocesser 15
Musik 16
Drama 19
Resultatredovisning 21
Litteraturstudien 21
Enkätundersökningen 23
Pedagoger som svarat nej 23
Pedagoger som svarat ja 26
Sammanfattning 29
Diskussion 30
Referenslista 36
Övrig litteratur 37
Bilaga 38

Inledning

Vi kommer att fokusera på musik och drama som stöd för språkutvecklingen hos barn i förskolan. Av egen erfarenhet både från HFU och VFU så är vår uppfattning att de estetiska ämnena musik och drama är användbara för att stimulera talspråket hos barn. Vi har många gånger upplevt stunder tillsammans med barn där musik och drama varit givande då samtal och samspel har förstärkts. I vår kommande profession förväntas vi förskollärare enligt Lpfö98/10 sträva mot att barnen "utvecklar nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra" (s 10). Av den anledningen anser vi att det finns en didaktisk relevans i att fördjupa oss i detta, för att undersöka om vår förförståelse stämmer överens med tidigare forskning. Detta kommer vi i huvudsak att undersöka genom en litteraturstudie, där vi även undersöker vilka metoder som stimulerar språkutvecklingen. Dessa två frågor kan även besvaras genom vår enkätundersökning, det återstår att se när vi sammanställer enkäterna. Vi intresserar oss också för om, och hur, verksamma pedagoger använder sig av musik och drama och till vilket syfte, samt om pedagoger använder musik och drama som språkstimulerande verktyg. Detta kommer vi belysa genom vår enkätundersökning, riktad till verksamma pedagoger, för att kunna anknyta vårt arbete till den verksamhet vi kommer att verka inom.

I vårt arbete kommer vi även belysa filosofen Lev Vygotskijs teori om det sociokulturella perspektivet (Imsen, 2006), som är ett perspektiv på hur lärande kan gå till och som vi utifrån egna erfarenheter under våra utbildningar och under vår VFU, anser vara ett effektiv utifrån ett lärandeperspektiv. Det sociokulturella perspektivet bygger på att man lär i samspel och interaktion med andra. Den proximala utvecklingszonen och ett legitimt perifert deltagande är två kända begrepp inom det sociokulturella perspektivet, varav det förstnämnda innebär potential till utveckling för den som befinner sig mellan det som den kan klara av på egen hand och det som den med stöd från en kamrat eller vuxen kan åstadkomma (Imsen, 2006). Det är denna zon som vi i framtiden kommer arbeta i för att stötta barn i sin kunskapsutveckling. Det sistnämnda, ett legitimt perifert deltagande, innebär att den lärande till en början inte är särskilt aktivt deltagande, men som successivt samlar på sig erfarenhet och kunskap och därmed blir mer aktivt deltagande. Då är det också möjligt för denna person att stödja andra icke aktivt deltagande personer (Davidsson i Carlgren, 1999).

Varför är språkutveckling en viktig del i barns utveckling? Det är med hjälp av den som de börjar använda ord i sin kommunikation, vilket är en förutsättning för att kunna kommunicera med sin omvärld. Eva Johansson, professor på Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande vid Göteborgs universitet, skriver om kommunikativa möten. Språk som kommunikation och språk som färdighet är båda av stor vikt för språkets betydelse. Det förstnämnda betyder att barnen kan kommunicera och uttrycka sig så att de till slut kan vara med och påverka sin omvärld. Färdighet betyder att barnen stärker det verbala språket och därigenom skapar förståelse för skriftspråket.

Språket utvecklas i en enorm hastighet under barns första levnadsår. Redan innan barn har uppnått femårsåldern har de gått från att använda ett-ordssatser till fler-ordssatser för att runt femårsåldern kunna föra ett samtal med bl.a. följdfrågor. Förskoleåldern är därmed en mycket viktig tid för barns språkutveckling eftersom språkcentrat i hjärnan främst utvecklas under denna

period (Arnqvist, 1993). Därför är det viktigt att barnen får chans och möjlighet att använda och utveckla sitt språkbruk, annars riskerar de att hämmas i sin språkutveckling (Arnqvist, 1993). Vikten av att arbeta med barns språkutveckling poängteras ytterligare i Lpfö98/10 där man kan läsa att förskollärares uppdrag är:

> Att skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal-och skriftspråk utgör både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande. Detta inbegriper också att forma, konstruera och nyttja material och teknik. Multimedia och informationsteknik kan i förskolan användas såväl i skapande processer som i tillämpning (Lpfö98/10, s 7).

Vad är estetiska läroprocesser? De kan betecknas som kreativa och skapande. Drama och musik kan kategoriseras inom estetiska läroprocesser då dessa är både kreativa och skapande. De är kunskapande, ett uttryck som Tarja Häikiö, idag verksam som universitetslektor och lärare i bild och form på HDK i Göteborg, använder för att definiera estetiska läroprocesser. Hon säger att: "Begreppet kunskapande, som en kombination av orden kunskap och skapande, innehåller både kunskapsmässiga och kreativa delar och beskriver på ett klargörande sätt utvecklingen hos barn där dessa olika element finns närvarande i lärandet varför det blir centralt för min tolkning av vad estetiska läroprocesser är" (2007, s 17).

Syfte och problemformulering

Vårt övergripande syfte är att undersöka om de estetiska ämnena musik och drama är två språkstimulerande verktyg för barn i förskolan och i sådana fall ta reda på vilka metoder som finns. Vi vill även ta reda på om, hur och till vilka syften pedagoger använder musik och drama i verksamheten och hur dessa eventuellt kan fungera som språkstimulerande verktyg.

Frågeställningar:

- På vilka sätt stimulerar musik och drama barns språkutveckling?
- Vad finns det för metoder inom musik och drama som stödjer barns språkskutveckling?
- Vilka tillvägagångssätt inom musik och drama använder sig pedagoger av för att stimulera barns språkutveckling i förskolan?

Disposition

Arbetet är uppdelat i fyra huvudrubriker: *Litteraturöversikt*; *Design, metoder och tillvägagångssätt*; *Resultatredovsning* och *diskussion*.

I avsnittet om *Design, metod och tillvägagångssätt* argumenterar och förklarar vi våra val av litteraturstudien och enkätundersökningen, dess syften utformning och bearbetning.

Under *Litteraturöversikt* belyser vi olika författare och teorier som tar diskuterar kring våra ämnen.

Resultatredovisningen utgår från våra frågeställningar.

Till sist under *diskussion* diskuterar vi resultatet.

Design, metod och tillvägagångssätt

Här nedan presenterar och argumenterar vi vår litteraturstudie respektive enkätundersökning.

Litteraturstudien

Vår första och andra fråga; *På vilka sätt stimulerar musik och drama barns språkutveckling?* och *Vad finns det för metoder inom musik och drama som stödjer barns språkutveckling?*, besvarades både genom en kvalitativ och en kvantitativ litteraturstudie, men kunde som tidigare påpekats även besvaras genom enkätundersökningen. Med kvalitativ litteraturstudie menar vi en studie där texten analyseras kvalitativt, dvs. att man läser texterna som ska analyseras ingående för att försöka komma åt essensen av texten. Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud (2007) uttrycker det på följande sätt "det centrala som forskaren är ute efter att fånga in antas vara något annat än summan av delarna" (s 237). Med en kvantitativ litteraturstudie menar vi att all den text som läses har samma vikt och summan av ett material blir aldrig större än delarna**.**

Urval och analys

Från tidigare kurser under utbildningen har vi berört flera böcker som berör våra ämnen och som vi känt varit användbara för oss i den här uppsatsen. Vi har också letat i Göteborgs universitetsbiblioteks olika sökmotorer efter litteratur som är användbara för oss. Vi fann sammanlagt 19 böcker som beskriver och definierar centrala aspekter om det sociokulturella perspektivet, människans olika sinnen och intelligenser, språkutveckling hos barn, estetiska läroprocesser och på vilket sätt musik och drama är stimulerande för barns språkutveckling.

Vår tanke inför valet av litteratur, som berör det sociokulturella perspektivet, var att hitta böcker som förklarar synen på lärande och det mest centrala inom perspektivet. Vi fann intressanta texter i Dysthes bok *Dialog, samspel och lärande*, Imsens bok *Elevens värld: introduktion till pedagogisk psykologi* och Carlgrens bok *Miljöer för lärande*. Alla dessa böcker beskriver och visar hur betydelsefullt sociala miljöer är för lärandet.

Vi hade en förförståelse om att människans sinnen och intelligenser är två bidragande faktorer för barns språkutveckling. Vi ville därför använda oss av litteratur som behandlar detta och som förklarar människans olika sinnen och intelligenser. Vi har använt oss av Gardners böcker *Frames of mind: the theory of multiple intelligences, Skapande genier: de sju intelligenserna sedda genom sju framstående människors liv* och *Intelligenserna i nya perspektiv*. Vi har också använt oss av Steinbergs bok *Världens bästa fröken: när modern pedagogik fungerar* och Jederlunds bok *Musik och språk: ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling*.

Uppsatsen syftar främst till att ta reda på om musik och drama är två effektiva verktyg för att stimulera barns språkutveckling. Anledningen till det är att språket i allmänhet och talspråket i synnerhet är viktigt för att kunna kommunicera och delta i samhället. Vi ansåg därför att det var

behövligt att beskriva vad det innebär att behärska talspråket. De böcker vi fann intressanta var Arnqvists bok *Barns språkutveckling*, Hagtvets bok *Språkstimulering. D. 1, Tal och skrift i förskoleåldern*, Uddholms bok *Pedagogen och den musiska människan. En bok om musik i vardagslivet* och Johanssons bok *Möten för lärande: pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*.

Musik och drama är två ämnen som ofta nämns i samband med estetiska läroprocesser. Vi ansåg det därför relevant att definiera vad estetiska läroprocesser innebär och detta fann vi i Häikiös bok *Barns estetiska läroprocesser*, Wiklunds bok *När kulturen knackar på skolans dörr* och i Weissenrieders bok *Skapandets kraft: för kunskap och utveckling*.
Under rubrikerna musik och drama ville vi beskriva musik- och dramapedagogik samt beskriva några metoder och konkreta exempel på aktiviteter som pedagoger kan använda sig av i syfte att stimulera talspråket, vilket även berör vår andra fråga. Vi har tidigare nämnt att vår förförståelse är att musik och drama är språkstimulerande och därför var det relevant att också hitta litteratur som berör och sammankopplar dessa ämnen; musik och språk samt drama och språk. Vi använde oss av Vesterlunds bok *Musikspråka i förskolan: Med musik, rytmik och rörelse* och Bjørkvolds bok *Den musiska människan*, som berör musik, samt Weissenrieders bok *Skapandets kraft: för kunskap och utveckling* och Langes bok *Action! Drama och teater i språkundervisningen*, som berör drama.

Lpfö98/10 är en central utgångspunkt för denna uppsats och finns med under alla avsnitt i litteraturöversikten.

Enkätundersökningen

Vår tredje fråga; *Vilka tillvägagångssätt inom musik och drama använder pedagoger sig av för att stimulera barns språkutveckling i förskolan?*, besvarade vi genom enkätundersökningen riktad till verksamma pedagoger i Göteborgs kommun. För att fastställa generella frekvenser och attityder så är enkäter mer effektiva eftersom de möjliggör att behandla en relativt stor mängd data på snabbare tid än exempelvis intervjuer eller observationer som är betydligt mer tidskrävande metoder (Esaiasson, m.fl., 2007).

Vi intresserar oss för om och hur pedagoger använder musik och drama och även om de använder ämnena i syfte att stimulera barns språkutveckling. För oss har det varit intressant att få svar från så många pedagoger som möjligt, vilket är avgörande för att en undersökning ska vara relevant och generaliserbar på populationen i stort (Esaiasson, m.fl., 2007).

Informanter

Vi valde Göteborgs kommun eftersom vi båda bor och kommer att vara verksamma i eller i närheten av Göteborg i vår kommande profession. De olika stadsdelarna i Göteborg bjuder på så stor variation av olika kulturer och klasskillnader att vi ansåg att vår undersökning blir representativ för en stor del av Sveriges förskollärare/barnskötare. Göteborgs kommun består av över 300 förskolor, både kommunala och fristående. Genom att söka på Göteborgs stads hemsida hittade vi mejladresser till förskolor/rektorer som gav oss möjligheten att komma i kontakt med 271 stycken som vi har skickat ut webbenkäter till. Av dessa 271 utskick svarade 46 pedagoger.

Utformning av enkäter

Frågeformulärets utformning kan beskrivas som tydligt formulerad med en inledning och sedan 13 frågor uppradade efter varandra, musik för sig och drama för sig. Alla frågor är flervalsfrågor, dvs. att informanterna kan välja ett eller flera svarsalternativ som bäst passar dem (se bilaga). För att tydligt markera vad som var frågorna och var de skulle skriva sina svar valde vi att fetmarkera frågorna. Vi var också noga med att frågornas radavstånd mellan varandra skulle kännas luftiga, av den anledningen att det inte skulle uppfattas som för stor belastning att besvara enkäten. Det skulle kännas kul, lättsamt och snabbt att svara.

Vi ville också se och jämföra eventuella skillnader på hur länge pedagogerna varit verksamma som pedagoger och vilken stadsdel de tillhör. Detta är de två inledande frågorna i vår enkät. Vi ville även se om det fanns några skillnader på de som anser sig ha eller inte ha någon utbildning, kurs eller liknande inom musik eller drama. Vidare formulerade vi frågor kring hur ofta pedagogerna använder sig av musik och drama i verksamheten, hur de arbetar med dessa och vilka mål och syften de har. Vi valde även att ställa frågor som riktar sig direkt mot hur pedagogerna använder sig av musik eller drama som metoder för att stimulera barns språkutveckling. Avslutningsvis fick pedagogerna svara på frågan om de anser sig ha tillräkliga kunskaper inom musik- och dramaämnet. Under dessa frågor valde vi att avsluta med ett kommentarsfält där pedagogerna kunde uttrycka sina egna tankar för att förtydliga om t.ex. svarsalternativen inte räckte till.

Tillvägagångssätt

Vi valde att skicka ut enskilda mejl, ett till varje rektor/förskola som vi bad vidarebefordra vår enkät till förskolans pedagoger, istället för ett stort massutskick. Detta för att ge ett mer personligt och seriöst intryck på våra informanter. I den medföljande texten i mejlet utgick vi från de råd som står i Esaiasson m.fl. (2007), det vill säga en kort beskrivning om undersökningen, urval av informanter och vilka som genomför den. Vi informerade även om att enkäten kommer att behandlas anonymt och att det inte kommer att framgå vad den enskilde informanten har svarat. Vi skrev hur lång tid undersökningen skulle ta att besvara. Vår uppskattning var att det skulle ta ca fem minuter. Vi gav också instruktioner hur frågorna skulle besvaras och hur man skickade tillbaka enkäten till oss. Avslutningsvis skrev vi ett tack på förhand samt hur man kan kontakta oss för frågor eller funderingar (se bilaga).

När vi behandlade enkätsvaren valde vi att strukturera upp svaren i ett kalkylblad, för att få en lättöverskådlig överblick. Kalkylens utformning är uppdelad i huvudrubriker; enkätens olika frågor. Informanterna är uppradade under varandra i olika kolumner i vänsterkanten av kalkylen. Varje svarsalternativ står var för sig i olika kolumner. För att tydligt markera och för att underlätta sammanställningen om vilka som svarade ja respektive nej på utbildningsfrågan, valde vi att markera dessa med olika färger.

I resultatredovisningen har vi sammanställt enkätundersökningen dels i löpande text och dels i olika diagram, för underlätta för läsaren att följa vårt resonemang.

Bearbetning av data

Vår tanke var från början att inkludera alla svar med eventuella förändringar för t.ex. slumpmässigt urval, om vi kände att det blev för många svar och ont om tid att sammanställa. Vi var medvetna om att vi varken hade den tid som behövdes eller de ekonomiska möjligheterna som krävdes för att ha möjlighet att följa upp och skicka ut påminnelser till våra informanter för att på så sätt öka svarsfrekvensen. Det blev dock så att vi analyserade allt datamaterial vi fick in då vi kände att 46 svar inte var för tidskrävande att bearbeta. När vi sedan analyserade våra sammanställda svar hade vi i åtanke att 46 stycken av minst 270 pedagoger är ett i sammanhanget stort bortfall. Vi ställde oss frågor som: Vilka svarar och vilka väljer att inte svara; Kan det t.ex. varit så att informanterna svarade som de tror att vi ville att de skulle svara och/eller att det främst är de pedagoger som själva tycker att musik och drama är viktiga redskap, och som själva använder sig av dessa i sin verksamhet, som valde att svara på våra enkäter? Hur påverkar detta undersökningens reliabilitet?

Vi valde att dela upp våra informanter i två kategorier; de som svarade ja respektive nej på frågan om de hade någon utbildning, kurs eller liknande inom musik eller drama. Denna uppdelning gjorde vi för att vi var intresserade av att undersöka om det skiljer sig på synen, prioritering och arbetssätt mellan dessa grupper. Våra förutfattade meningar är att de som har utbildning kanske använder musik och drama mer frekvent i verksamheten än vad de som inte har någon utbildning.

I vår bearbetning av enkätsvaren ville vi även undersöka om det skiljer sig på synen, prioritering och arbetssätt beroende på hur länge de varit verksamma som pedagoger och också vilken stadsdel de är verksamma inom. Det visade sig inte vara någon större skillnad på de som exempelvis varit verksamma mellan 0-10 år 11-40. Detta är de två åldersskillnader vi valde att dela upp informanterna i. Vi kunde heller inte urskilja någon skillnad inom de olika stadsdelarna men däremot kunde vi urskilja från vilka stadsdelar vi fick mest svar från. Vi har därför valt att inte analysera våra två inledande enkätfrågor mer ingående i resultatredovisningen och i diskussionen.

Litteraturöversikt

Här nedan kommer vi beskriva vad olika forskare och författare inom utbildningsvetenskap skriver om våra ämnen. Vi inleder med att beskriva det sociokulturella perspektivet som är det teoretiska perspektiv som vi utgår från. Vi kommer även ta upp Howard Gardners begrepp, multipla intelligenser då han tar upp olika sinnen som förstärker och kompletterar varandra. Det vi kommer lägga mest fokus på är definitionerna av språkutveckling, vad det innebär, och dess betydelse för människan och hur musik och drama stimulerar barns språkutveckling. Därefter ges en kort presentation av estetiska läroprocesser och en djupare presentation av musik och drama som även innehåller konkreta exempel. De konkreta exemplen tas med för att det ska bli lättare att relatera till verkligheten.

Det sociokulturella perspektivet

En central tanke inom det sociokulturella perspektivet är att lärande sker i samspel och i interaktion med de möten, miljöer och kulturer som den lärande möter i sin omgivning. Olga Dysthe, som är professor vid programmen för forskning om lärande och för pedagogik vid universitetet i Bergen, beskriver hur viktig relationen mellan deltagarna är vid olika läroprocesser. Hon skriver att ”balansen mellan det individuella och det sociala är en avgörande aspekt på varje läromiljö; lärande är mycket mer än det som sker i ens huvud och har att göra med omgivningen i vid mening” (2003, 31). Inom det sociokulturella perspektivet ser man utveckling som en process där individen från början är en del av kulturen och genom att han/hon lär så utvecklas han/hon gradvis mot individualitet och självständighet (Imsen, 2006). Kommunikation, och främst det talade språket, är viktiga artefakter för att mediera gemensamma referensramar ur vilka man skapar förståelse för sin omvärld. ”Kunskap konstrueras inte individuellt utan i de kollektiva språkformer som kulturen erbjuder” (Imsen, 2006, s 325). Det beskrivs även i Lpfö98/10 att förskolans uppdrag är att stimulera en:

> Förmåga att kunna kommunicera, söka ny kunskap och kunna samarbeta är nödvändig i ett samhälle präglat av ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Förskolan ska lägga grunden till att barnen på sikt kan tillägna sig de kunskaper som utgör den gemensamma referensram som alla i samhället behöver (s 6).

Proximal utvecklingszon och legitimt perifert deltagande är två viktiga begrepp och tankar som har en betydelsefull plats inom det sociokulturella perspektivet när man beskriver hur lärande sker och elevers utvecklingsprocesser. Den proximala utvecklingszonen kan ses som en ”mötesplats för gammal och ny kunskap” (Imsen, 2006, s 402) och beskriver den potential till utveckling som befinner sig mellan det som den lärande kan klara av på egen hand och vad han/hon tillsammans med stöd från en vuxen eller kamrat kan åstadkomma. Det är just den zonen som man som pedagog bör upptäcka och arbeta i när man vill stötta barnet i sin kunskapsutveckling (Dysthe, 2003). I Lpfö98/10 kan man läsa att ett av förskolans uppdrag är att “Barnen ska få möjligheter att utveckla sin förmåga att iaktta och reflektera. Förskolan ska vara en levande social och kulturell miljö som stimulerar barnen att ta initiativ och som utvecklar deras sociala och kommunikativa kompetens” (s 6).

Davidsson (i Carlgren, 1999), som är universitetslektor vid Institutionen för pedagogik vid högskolan i Borås, beskriver att ett legitimt perifert deltagande innebär att den lärande till en början av läroprocessen befinner sig ute i periferin av en aktivitet och inte är så aktivt deltagande. I takt med att han/hon samlar på sig mer erfarenhet och kunskap kan han/hon delta mer aktivt i verksamheten och kan då även stötta andra som befinner sig längre ut i periferin. Dysthe (2003) förklarar det på följande sätt: ”Lärande hör ihop med att röra sig från ett nybörjarstadium till ett fullvärdigt medlemskap i praxisgemenskapen” (s 65). Även detta synsätt kan man finna i Lpfö98/10. Där kan man läsa att “förskollärare ska ansvara för att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen - ges goda förutsättningar att bygga upp varaktiga relationer och känna sig trygga i gruppen” (s 11).

Inom det sociokulturella perspektivet har man en konstruktivistisk syn på lärande. Med detta avses att kunskap konstrueras i sociala sammanhang och miljöer och det ligger inte så mycket fokus på individuella processer (Dyste, 2003). Imsen (2006) förklarar att språket är ett av de

viktigaste verktygen vid denna gemensamma process. Hon beskriver språket som ett kulturellt fenomen genom vilket vi kan förstå och tänka kring världen och våra kunskaper.

Gunn Imsen, som är professor vid Norges teknik- och naturvetenskapsuniversitet i Trondheim, framhåller även vikten av att stimulera det talade språket och ordförrådet hos förskolebarn för att lägga grunden för ett abstrakt och logiskt tänkande. ”Att utveckla språket är att utveckla tankens byggklossar” (2006, s 316).

Gardners multipla intelligenser

Howard Gardner är en amerikansk psykolog, pedagog och forskare och är idag verksam som professor vid Harvarduniversitetet i Boston. Han är främst känd som grundaren till teorin om de multipla intelligenserna, vilka han publicerade i sin bok *Frames of mind* (1983). Gardner (1983) ställde sig kritisk till den forskning som bedrevs kring mänsklig intelligens och främst snävheten i de IQ-test som utfördes och menade att det måste finnas fler dimensioner när man pratar om människans intelligens än de som poängsattes i IQ-testen. Han menare att dessa test endast fokuserades på frågor som hade med undervisningssystemet att göra, dvs. de språkliga och matematiska ämnena.

Gardner ansåg att det var viktigt att undersöka och även se andra mänskliga förmågor och talanger när man diskuterar intelligens och hur kunskap utvecklas. På så vis vill Gardner bredda vår syn på intelligensbegreppet (Steinberg, 2004).

I sin bok *Skapande genier* (1995) beskriver han hur han intresserat sig för en rad ”extremt begåvade personer” (s 161). Han beskriver det musikaliska geniet Stravinskij och konstnären Picasso och även kända tänkare och uppfinnare som Freud, Einstein, Eliot och Graham, som trots sin begåvning och talang inom sina olika områden inte alltid visat sig så framgångsrika under sin skolgång (Gardner 1995).

Dessa talanger och kompetenser som Gardner var så intresserad av benämnde han som intelligenser eftersom det bäst beskrev det han forskat kring. I sin bok *Intelligenserna i nya perspektiv* (2001) beskriver han begreppet intelligens på följande sätt: ”Intelligens är förmågan att lösa problem eller skapa produkter som värdesätts inom en eller flera kulturella miljöer” (Gardner, s 40). Denna definition av begreppet utvecklar han sedan ytterligare för att beskriva intelligens som en ”biopsykologisk potential för att bearbeta information som aktiveras i en kulturell miljö i avsikt att lösa problem eller skapa produkter som är värdefulla inom en kultur” (Gardner, 2001, s 40).

När Gardner först kom ut med sin teori om de multipla intelligenserna var de till en början sju stycken men under åren har han skrivit till ytterligare två och dessutom lämnar han en öppning för att det skulle kunna finnas ännu fler. Han beskriver dessa olika intelligenser i *Intelligenserna i nya perspektiv* (2001). Här nedan följer en kort sammanfattning av de sju första intelligenserna:

Verbal – lingvistisk intelligens: Denna intelligens handlar om förmågan att lära sig och att använda talat och skrivet språk för specifika syften och situationer. Förmågan innefattar också själva känslan för språket.

Logisk – matematisk intelligens: Denna intelligens innebär att kunna använda sig av matematiska beräkningar och logiska analyser för att lösa problem och göra undersökningar.

Musikalisk – rytmisk intelligens: Denna intelligens handlar om att man har förmågan att både utföra och uppskatta musikaliska mönster, rytmer och kompositioner.

Kroppslig – kinestetisk intelligens: Denna intelligens handlar om att kunna utnyttja hela sin kropp, eller delar av kroppen, för olika syften såsom att tillverka saker eller lösa problem.

Visuell – spatial intelligens: Denna intelligens innebär att man har förmågan att känna igen och arbeta med mönster både i ett stort och ett litet perspektiv.

Interpersonell intelligens: Denna intelligens innebär att ha förmågan att förstå andra människors intentioner, att ta andra människors perspektiv för att se deras önskan och viljor. Denna förmåga är viktig för att kunna samarbeta på ett effektivt sätt tillsammans med andra.

Intrapersonell intelligens: Denna intelligens handlar om att man har förmågan att känna och förstå sig själv. Att man är medveten om sina svagheter och styrkor för att på sätt kunna styra sitt eget liv.

Utöver dessa sju intelligenser har Gardner lagt till t.ex. naturintelligens, existentiell och andlig intelligens och är som sagt öppen för att det kan finnas fler intelligenser som ännu inte blivit beskrivna (Gardner, 2001).

Jederlund (2002) beskriver hur olika intelligenser eller sinnen kan förstärka varandra och omtolkas för att ge ökad förståelse. Detta kallas intermodal perception som innebär: “förståelse och omtolkning av intryck” (s 54). Om du exempelvis hör något kan du skapa en inre bild av det du hör. Den auditiva förståelsen (det du hör) omsätts till en visuell förståelse (det du ser) Ett annat exempel är om det finns två ytor, en slät och en knottrig. Om du känner på den knottriga ytan med handen (utan att se den) så kan du sedan avgöra vilken av ytorna det var du kände på genom att titta på den. Kinestetisk förståelse av ytan omsätts till visuell förståelse (Jederlund, 2002).

Språkutveckling

När vi diskuterar språkutveckling är det i första hand barns talade språk vi syftar på. Detta kan man förklara med fyra aspekter som är den fonologiska; hur språkljuden låter och hur vi formar dem, den grammatiska; hur ord och meningar är uppbyggda med till exempel tempus eller böjningar, den semantiska; ords betydelser och den pragmatiska; hur man använder språket (Arnqvist, 1993). Dessa fyra kommer vi i korthet att presentera nedan.

Fonologins funktion är att förstå och uppfatta språkljud, eller fonem, som är språkets minsta meningsskiljande enhet. Ett exempel på detta är orden gul och kul som enbart skiljs åt av fonemen g och k men som ändå har helt skilda betydelser. Arnqvist (1993), som är fil. dr i psykologi och verksam vid Institutionen för utbildningsvetenskap och psykologi vid högskolan i

Karlstad, menar dock att det är viktigt att man inte blandar ihop språkljud/fonem och själva bokstäverna eftersom en och samma bokstav kan representera olika språkljud, exempelvis långa och korta vokaler. Ett språkljud kan även representeras av flera bokstäver, exempelvis lj-, dj- och hj. En viktig aspekt som Arnqvist (1993) tar upp är att små barn ofta kan skilja på fler språkljud än de klarar av att producera. När Arnqvist (1993) beskriver fonologisk utveckling hos barn så handlar det om att lära sig forma och skilja på de olika språkljuden.

När man enligt Arnqvist (1993) tittar på grammatisk språkutveckling är det dels syntax, alltså hur ord sätts samman till meningsfulla satser, och dels morfem, språkets minsta betydelsebärande enheter, som man tittar på. Exempel på syntax är när barn går från ettordssatser till tvåordssatser och parar ihop två ord till en sats och på så sätt förtydligar det man vill säga. Till exempel kan ett barn säga “nalle borta”, vilket skulle kunna betyda ”nallen har försvunnit” eller ”jag kan inte hitta min nalle”. Arnqvist (1993) förklarar vidare att studier visar att barns utveckling av tvåordssatser är beroende av hur vuxna talar till barn. Morfem är ett annat exempel på grammatisk utveckling, barn lär sig att lägga till morfem och blir på så sätt tydligare i sin kommunikation (Arnqvist, 1993). För att ge exempel på morfem så kan vi ta ordet “bilens” som består av tre morfem dvs. bil, en och s. ”Bil” kan syfta på vilken bil som helst men om man lägger till ett morfem får man ”bilen” som syftar på en särskild bil, den bilen, och lägger vi till ett tredje morfem bildas ordet ”bilens” som syftar på något som bilen ”äger” t.ex. bilens hjul.

Semantisk utveckling handlar om att lära sig ordens innebörd och mening. Arnqvist (1993) förklarar att denna utveckling sker i en enorm takt under barns första år. Han skriver att från det att barn lär sig sina första ord vid ca elva till tolv månaders ålder så sker det en explosionsartad utveckling och vid sex års ålder behärskar barn ca 14 000 ord. Arnqvist (1993) beskriver vidare att när vi lär oss nya ord så handlar det om att identifiera och koppla dem till specifika sammanhang. I förskoleåldern klarar barn ofta detta redan första gången de hör ett nytt ord. Barn behöver därför få möjlighet att pröva olika ord för att lära sig dess innebörd och vuxna kan stötta genom att ge förklaringar till orden (Arnqvist, 1993).

Den pragmatiska utvecklingen handlar om hur man använder språket. För att delta i en dialog så krävs det att man skaffar sig vissa kommunikativa färdigheter. Arnqvist (1993) skriver att barn i en pragmatisk språkutveckling lär sig viktiga färdigheter som behövs för att delta i en dialog till exempel turtagning, tydlighet men också hur vi använder oss av olika gester och mimik när vi kommunicerar. Arnqvist (1993) avslutar med att förklara att barns tidiga dialoger oftast är mycket korta och att de har svårt att hålla sig till ämnet. Även här kan en vuxen hjälpa barnet i sin utveckling genom att förtydliga deras argument och yttranden.

Språket och barns språkutveckling är ett av de viktigaste områdena att arbeta med i förskolan. I Lpfö98/10 står det att “Språk och lärande hänger oupplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling. Förskolan ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling” (s 7). I och med att barn börjar använda ord i sin kommunikation så tar de ett viktigt steg mot att kunna delta och interagera med sin omvärld. Det öppnar också upp för att kunna tänka i mer abstrakta banor. Hagtvet (2004), som är professor vid institutet för specialpedagogik vid Oslos universitet, skriver:

> Men orden ger också möjlighet att lyfta människorna utöver den konkreta situationen. De öppnar mot avancerat abstrakt tänkande och djup social kontakt. Det gör det möjligt att

> spänga gränserna för “här-och-nu” och genom att tala om ”där-och-då” - om det som har hänt, om det som ska hända, om det som kunde ha hänt ifall... Det ger också möjlighet till kontakt och närhet (2004, s 50).

Små barn i ett- till tvåårsåldern har ett situationsbundet språkbruk som befinner sig i en här-och-nu-användning men mellan två- och femårsåldern sker det mycket i barns språkförmåga och de rör sig mot ett mer abstrakt användande. Det abstrakta språkbruket är en nödvändig förberedelse inför barns framtida möten med skriftspråket som ofta befinner sig inom där-och-då-användning (Hagtvet, 2004).

Uddholm (1993) skriver att språket är en förutsättning för att vi människor ska kunna kommunicera med varandra, för när vi behärskar vårt eget språk har vi större möjlighet att påverka åsikter och tankar. Därför är det viktigt att förskolan använder språket som en naturlig del i vardagen och ser till varje individs förutsättningar och behov. Varje individ befinner sig på olika nivåer i sin språkutveckling, vilket gör det väsentligt att ha i åtanke det som Lpfö98/10 skriver att barnen skall ges möjlighet till att “stimuleras och utmanas i sin språk-och kommunikationsutveckling” (1993, s 11).

För att det talade språket ska bli fulländat behöver man träning av vokal- och konsonantljud, rytm och tonhöjd etc. Tränar och växlar man olika konsonantljud så märker man ett samarbete mellan mun, tunga, andningsorgan och stämband. Vår musikalitet är en stor förmåga med tanke på att vi kan arbeta med ljud i oändliga kombinationer och ju mer vi arbetar med rösten så får vi större erfarenhet om hur vi kan använda den. Uddholm (1993) skriver att sång är en bra metod för att utveckla det talade språket. Vi tränar både rytm- och melodikänsla som är en förutsättning för att uttrycka sig muntligt.

Estetiska läroprocesser

Hur kan en estetisk läroprocess gå till? Häikiö (2007) talar om "trestegsmodellerna" vilka hon beskriver som att man upplever någonting som man sedan återskapar och återupplever för att till slut ta till sig kunskapen av. Hon menar att det är viktigt att barn får möjlighet till att bli medvetna om vad och varför de lär sig om olika saker för att lärandet skall bli meningsfullt. Begreppet metakognition betecknar att barn och pedagoger reflekterar och får syn på sitt eget lärande och har betydelse för de estetiska ämnena.

I arbetet med estetiska läroprocesser kan man skapa miljöer där elever får möjlighet att använda sig av och koppla samman olika sinnesintryck, känslor och kunskaper till en helhetsbild av det som skall läras. Genom att man samtidigt använder sig av tal-, skrift- och de estetiska språken så kan man både gestalta och samtala kring det egna lärandet (Wiklund, 2009).

Häikiö (2007) refererar till Lindström som skriver om Vygotskij som också talar om sinnena och lyfter de estetiska ämnena som ett stimulerande verktyg till andra ämnen. Han diskuterar också de olika sinnena och menar att de estetiska ämnena bidrar till att sinnena fångslar varandra. Lindström menar att Vygotskij säger "Fenomenen konstruktion av kunskap och transfer eller överföringseffekter är av vikt i detta sammanhang då min uppfattning är att de olika sinnena samverkar i upplevelsen och användandet av estetiska uttrycksformer bidrar till sortering, strukturering och kategorisering av intrycken" (s 17). Även Weissenrieder, som är speciallärare

och dramapedagog, framhåller hur estetiska läroprocesser kan hjälpa till att koppla samman olika sinnen, känslor och intelligenser men hon framhåller också att det är viktigt att inte bara använda sig av det estetiska som ett stöd vid inlärning av andra ämnen utan att arbetet med estetiska ämnen blir och ses som en naturlig kunskapskälla på samma sätt som arbetet med exempelvis språk och matematik (2008).

Weissenrieder (2008) beskriver vikten av att få "upptäcka världen" och att bearbeta kunskap med hjälp av emotionella kompetenser och hur de estetiska ämnena kan vara vägen dit för många barn. Hon beskriver också hur skapandet är en fortsättning på den så viktiga leken men framförallt en viktig del av en människas utveckling. Här följer nedan en lista på hur skapandet är en viktig del i en människas utveckling enligt Weissenrieder.

1. Skapandet hjälper barnen att bearbeta svåra känslomässiga upplevelser.
2. Skapandet tränar gränser.
3. Skapandet stimulerar lusten till lärande.
4. Skapandet hjälper till att återupptäcka nyfikenheten.
5. Skapandet ger mod till att våga utvecklas. Barnen kan se och följa sin egen utveckling genom sparade arbeten.
6. Skapandet bidrar till utveckling av inre bilder (inre dialog).
7. Skapandet främjar och utvecklar kommunikation med andra och bidrar till att utveckla relationer.
8. Skapandet föder glädje.
9. Skapandet hjälper barnen att se sammanhang. (s 53-54)

Weissenrieder (2008) beskriver vidare hur man med hjälp av musik, bilder och drama gestaltar och iscensätter olika miljöer där elever kan göra kopplingar mellan sina egna tankar och erfarenheter som de sedan kan jämföra med sina kamrater. Därför måste man försöka "gestalta frågeställningar och utmaningar så att de blir levande och gripbara. Man gör dem synliga och samtalsbara" (2008, s 76). Weissenrieder (2008) avslutar detta resonemang med att pedagogen/läraren inte bara ska "göra" en estetisk aktivitet utan att man även måste jobba med reception och reflektion för att kunskapen ska bli synlig, gripbar och går att samtala kring. Hon lyfter också vikten av att arbetslaget reflekterar och diskuterar kring verksamheten för att kunna synliggöra vad som är bra och dåligt och vilka styrkor och svagheter som finns.

Musik

Vesterlund (2003) är förskollärare och språkpedagog och har under flera år arbetat med musik, rytmik och rörelse som ett stöd för barns språkutveckling. Hon skriver att "Det räcker inte med att man pratar med barnen utan det måste också finnas ett sätt att kunna mötas i en *aktiv handling*, först då kommer förståelsen" (s 10). Hon lyfter fram vikten av musik som ett stöd för språkutvecklingen och skriver att musik är ett språk för sig utan ord men som till slut blir ett utvecklat talspråk.

“Musik skapar glädje och dans
Glädje och dans skapar rörelse
Rörelse skapar koordination
Koordination skapar förståelse
Förståelse skapar ord
Ord skapar meningar
Meningar skapar ett språk" 2003, s 8).

Vesterlund (2003) tar upp Orff-Schulwerk (Orff-mallen), som är en filosofi som bygger på hur man kan arbeta med musik, rörelse och tal i vardagen. Eller rättare sagt hur man kan bära med sig det tänket i sitt pedagogiska arbete. Carl Orff, tysk kompositör, mest känd för sitt verk "Carmina Burana", var intresserad för musikpedagogik. Han var noga med att poängtera att musik är till för alla människor utan att för den skull lägga vikt i personers musikaliska begåvning. Han menade att alla människor kan ta till sig musik och att språkutvecklingen grundades genom att använda sig av barns namn i rytm och klang genom rim, ramsor och barnsånger. Man använder rösten och sången på ett lekfullt sätt.

Vesterlund (2003) diskuterar också hur viktigt det är att vi pedagoger är engagerade och känner oss trygga i vårt musicerande, eftersom det är vi som skall förmedla musiken till barnen. Hon menar på att vi behöver tro på oss själva, våga göra bort oss men att vi trots detta duger. "Man är ’rädd för att göra bort sig’. Det finns ett bra svenskt talesätt som säger: ’Alla är vi barn i början!’ Det gäller, oavsett ålder, att vi vågar prova något nytt" (s 11). Orff-metoden går ut på att man utgår från där man själv befinner sig i utvecklingen och därifrån, med stöd från Orff, prövar sina idéer. Det är som en trappa där du själv bestämmer när det är dags att hoppa upp ett steg. Fördelen är att det är du själv som avgör när sista steget är, du utvecklas så länge du vill. Du som pedagog lägger grunden för arbetet utifrån barnens tankar och idéer. Enligt Vesterlund (2003) så är det viktigt att vara öppen för nya aspekter i sitt musicerande, eftersom att varje barn är en enskild individ, vilket innebär att vi pedagoger måste se till varje barns förutsättningar och behov. Hon poängterar också leken som en viktig dimension och metod för att möta barnen och att man då tillåter sig själv att improvisera. Det handlar om att hitta en metod som fungerar för såväl barnen som för en själv och som bygger på att man har roligt. För enligt Vesterlund (2003) så är det glädjen som sätter igång språkprocessen. Leken är något som även Lpfö98/10 lägger stor vikt vid:

> Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande ska prägla verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter (s 6).

Vesterlund (2003) förespråkar barns “fria aktivitet” och menar på att det är en förutsättning för att barnet ska utveckla språket, något som även Bjørkvold (2005) talar om; spontansång och dess betydelse för barn:

> Spontansången är viktig i alla upptänkliga aktiviteter, från toalettbestyr till att knyta skosnören, småretas eller leka samsat i sandlådan. Den är ett centralt inslag i *barnkulturens musiska ngoma* som innefattar kroppsrörelse, tal och sång. Den ger puls åt leken, form åt kroppsrörelserna och känsla åt rösten. Sången tillhör barnens gemensamma system av koder och det är livsviktigt att behärska den, eftersom den banar väg för mänsklig uttrycksförmåga och tillväxt (2005, s 65).

Spontansång är alltså sång som bedrivs fritt av barnen, som en del av leken. Det kan exempelvis vara en glad och lättsam sång om fjärilar när barnet springer barbent på jakt efter fjärilar eller en arg och nedstämd sång om godis, om barnet precis förbjudits godis. Sången används helt enkelt i sitt specifika sammanhang.

Bjørkvold (2005) talar om tre olika typer av spontansång; *amorf*, *formler* och *färdigsång*. Den förstnämnda betyder att den är formlös och tar sitt första uttryck på skötbordet. Det är olika ljud såsom bl.a. gurgel och rytmer som en vuxen människa vanligtvis inte skulle kalla för skönsång. *Formler* är en sång som går ut på att barnen sjunger till varandra i leken. Det blir som ett uttrycksmedel för något de vill tala om för kompisen, ofta i korta och tydliga sånger. Bjørkvold (2005) ger ett utmärkt exempel på detta och skriver om lilla Lena som tycker att hennes kompis luktar fotsvett och tar därför till låten Broder Jakob, "Fader fot-svett, fader fot-svett, stinker du, stinker du" (2005, s 67). *Formelsången* kan man skymta redan i spädbarnsåldern men framförallt i två till treårsåldern. Enligt en undersökning som Bjørkvold (2005) gjorde med några norska barn i fyra till sjuårsåldern, var budskapet av *formelsångerna* främst till för att berätta något eller fånga uppmärksamhet. De kan vara retsamma, beskrivande eller aggressiva och även imiterande. Den sistnämnda, *färdigsången*, är som namnet antyder en sång där barnen lär sig den "färdiga" sången. Även denna börjar i spädbarnsåldern då vuxna sjunger för barnet som sedan successivt tar efter och utvecklar sången. Denna typ av sång används både enskilt och tillsammans med andra barn och vuxna.

Bjørkvold (2005) pratar om ngoma som innebär att "Barn leker, lever och lär i enhetliga processer som är förankrade i den rådande kulturen" (2005, s 120). Han skriver att barn lär sig genom att använda sig av kroppen, känslor, sin kultur och sina tankar och menar att alla dessa funktioner tillfogar varandra, likaså att barn lär sig i en social miljö. Örat och kroppen utgör de funktioner som bidrar till att barnen lär sig sitt verbala modersmål och menar därför att barnets sång, som för övrigt är barnets första instrument, är en förutsättning för språk- och kommunikationsutvecklingen. Spontansången är barnens *musikaliska modersmål* och har många liknelser med just talspråket. Bjørkvold (2005) skriver att "Moderna språkforskare brukar anse att det mänskliga språket har följande huvudfunktioner:

- kontaktsskapande
- informerande
- identitetsmarkerande" (2005, s 80).

Dessa tre funktioner ingår även i spontansången. *Kontaktskapande* är den funktion där det lilla barnet upptäcker vilken möjlighet till kontakt med andra de får genom sången, exempelvis då mamman sjunger för det lilla barnet på skötbordet. Det är som vi tidigare nämnt att man lär av och tillsammans med andra i en social miljö, vilket Bjørkvold (2005) skriver, att det var just här som det sociala och kulturella började och att det sedan utvecklas i förskoleåldern. Den

Informerande funktionen betyder att sången kan förmedla information på ett liknande sätt som talspråket. *Identitetsmarkerande* betyder att vi människor kan lära känna vår egna och andras identitet. Alla har vi olika personligheter och därmed olika roller inom gruppen och genom att använda sig av sången så kan vi markera vem vi är och hur vi uppfattar oss själva i gruppen.

I arbetet som pedagog kan du använda dig av flera tillvägagångssätt; sjunga och använda kroppen, använda dig av något instrument eller av att lyssna på inspelad musik. Det viktigaste oavsett vilken metod du väljer är dels att du väljer något som du själv är trygg och bekväm med och dels att du utgår från var barnen befinner sig, utifrån deras upplevelser och erfarenheter av musik. Vesterlund (2003) skriver "När jag nämner ordet musik utesluter jag aldrig *rörelse*. När man sätter på rytmisk musik så vet vi att både små barn och vuxna rycks med. När musikstunden involverar rörelse är det alltid mycket lättare att få med sig barnen. De får då också rikare möjligheter att utveckla alla sina språk" (2003, s 20).

Vesterlund (2003) lyfter fram barnvisor och menar att de är mycket användbara för språket. Bä, bä, vita lamm är en mycket välkänd sång inom förskolan som ibland inte är så lätt som man tror. Hon menar att många barn sjunger “Bita lamm” istället för “Vita lamm” och poängterar att man som pedagog behöver lyssna och vara observant på barnens uppfattning om texten, för att kunna stödja dem i deras begreppsbildning och språkutveckling. När man introducerar en sång så kan man använda den enbart som en ramsa, just för att barnen skall lära sig rytm och melodi och inte minst textens språkljud. “När man tänker på språket är det är viktigt att verkligen jobba med sångtexterna tills barnen förstår och kan dem i sin helhet“ (2003, s 24).

Instrument av olika material är också något som Vesterlund (2003) förespråkar. Av enkla material kan man skapa egna instrument och använda sig av i olika aktiviteter. Hon menar att det blir både roligt och lustfyllt för barnen att vara delaktiga i, vilket främjar språkstimuleringen.

Några enkla tips på egentillverkade instrument:

Stenar - ger ett ljud om man slår eller drar de mot varandra.
Pinnar - kan användas som claves.
Brukar - kan användas som trummor eller som en gurka (om du drar med en pinne på burken om den är räfflad)
Hinkar - kan användas som trummor.
Tidningar - ger ett ljud om man skrynklar ihop och prasslar med dem.
Lock - kan användas som cymbaler.
Klädgalgar - kan spelas med en pinne (liknande triangel) (Vesterlund, 2003).

Drama

Drama är ett av de estetiska ämnena och en metod som förekommer i förskolan. Idag används drama i tre olika forum; I teater, i vardagslivet och inom pedagogik. Det är det sistnämnda vi kommer titta närmare på, hur pedagogiskt drama och dramaverksamhet ter sig i förskolan.

Dramapedagogik är enligt Weissenrieder (2008) en metod för att skapa en miljö där man kan uppleva helheten/helheter. Det är en undervisningsform som går ut på att utveckla *hela*

personligheten. När Weissenrieder (2008) beskriver hur elever införskaffar sig kunskap skriver hon följande: “Det är en aktiv process där hela kroppen är inblandad. Kunskap ska kännas i hela kroppen! Äkta kunskap kan inte skiljas från känslan” (s 149). Vidare refererar hon till Liedman (2001) som skriver att användandet av drama vid inlärningsprocesser är en effektiv metod:

> “Kunskap måste alltså ses som en process, där fantasi har en av huvudrollerna i ett aktivt drama där handlingen är ett mycket viktigt inslag. Kunskap kan aldrig vara ett passivt registrerande, man måste göra något för att nå kunskap” (2008, s 150).

Weissenrieder (2008) beskriver även hinder och kritik mot att använda drama i undervisningen. Hon tar bland annat upp att det är svårt att mäta och beskriva i exakthet hur drama påverkar inlärningen och att många pedagoger känner sig osäkra i att arbeta med drama, för att det kan kännas och upplevas som flummigt och ostrukturerat. Hon förklarar vidare att användandet av drama inte får bli ostrukturerat utan kräver mycket struktur och att “[e]leverna måste ha skapande frihet inom den uppsatta ramen. Här måste pedagogen vara mycket lyhörd och uppmuntra elevernas frihet och kreativitet” (2008, s 152).

Lange (2003) skriver mycket om drama och teater och hur de kan bidra till språkutvecklingen. Han riktar sig främst till olika språklärare men vi kan se en relevans och tydlig koppling till förskolåldern. Vi kan omsätta det han skriver så att det riktar sig till barn 1-5 år. Drama är en metod för kommunikation som förskolan ska erbjuda barnen; “ge barn möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera, dokumentera och förmedla upplevelser, erfarenheter, idéer och tankegångar med hjälp av ord, konkret material och bild samt estetiska och andra uttrycksformer” (Lpfö98/10, s 11). Teaterföreställning kan anpassas till alla åldrar och enligt Lange (2003) så är detta en väl fungerande metod för att lära sig språk. Skillnaden på drama och teater är att drama är som en förberedelse och träning på sceniska uttryck vilket är en förutsättning att behärska i en teater. En teater kräver också en publik och här är det främsta syftet själva föreställningen. För att uppnå ett önskvärt resultat så krävs det att barnens kreativa förmåga samarbetar med varandra och att de är öppna för varandras impulser och framförallt att alla känner sig trygga i sig själva. "Detta är dramaövningarnas syfte förutom att stimulera språkstudierna" (Lange, 2003, s 5).

En trygghetsövning som Lange (2003) förespråkar är *Följ min röst* och innebär att man är i par, en etta och en tvåa, alternativt även en trea om det är ojämna par. Syftet med denna övning är att stärka tilliten och därmed tryggheten inom gruppen. Övningen ter sig genom att tvåan placerar sig någonstans i rummet och vägleder ettan genom olika viskande instruktioner; först ettans namn och därefter olika kroppsrörelser såsom kryp, hoppa, baklänges etc.

En annan övning som Lange (2003) tipsar om är *Djurskötaren* som går ut på att man låter som djur. Här får barnen chans att släppa på alla spärrar samtidigt som deras ordförråd förstärks. Barnen står i ring förutom ett barn som står i mitten av ringen. Detta barn blundar medan barnen i ringen byter plats. När de står stilla ska barnet i mitten peka på ett barn och benämna ett djur som denna utsedda person ska härma genom att låta som djuret. Barnet i mitten ska försöka lista ut namnet på personen.

Ytterligare en övning som tränar talspråket och ordförrådet är *Blå, vit, röd*. Barnen står i ring och du börjar med att kasta en boll till ett av barnen samtidigt som du med tydlig röst säger

exempelvis blå. Barnet som fångar bollen svarar genom att säga blå och kastar därefter vidare bollen till någon annan och upprepar ordet igen och så fortsätter det på samma sätt tills du ger tecken på att du vill ha tillbaka bollen. Tanken med denna övning är att lägga till fler bollar med olika färger som man benämner på det språket som är syftet att träna på. Arbetar man med de allra yngsta barnen så skulle man kunna sitta ned istället och rulla en boll i taget till varandra.

Dirigenten är också en övning som lämpad för den som vill träna på sitt talspråk. Här övar man på att vara uppmärksam samtidigt som rösten och uttalet tränas. Du som lärare dirigerar en text/mening exempelvis "mormor älskar varm korv" (Lange, 2003, s 33). Barnen är uppdelade i lika många grupper som ord i texten och därmed varsitt ord de ska upprepa på bestämda angivelser av dirigenten Det kan röra sig om olika volymhöjningar eller artikulera på olika sätt. När alla gruppen visat tydligt att de kan sitt ord så dirigerar dirigenten grupperna genom att upprepa orden i oordning. Lange (2003) avslutar sin bok med att lyfta fram lekfullheten inom drama och teater.

Gestalta ord är en övning som Weissenrieder (2008) beskriver och den går ut på att några elever skall gestalta ett ord och de andra skall gissa vad det är för ord. Denna övning ökar förståelsen och innebörden av orden i leken. Med de minsta barnen skulle man kunna plocka bort gissningsmomentet och bara låta barnen gestalta enklare ord.

En annan övning som Weissenrieder (2008) beskriver är *felscener i sagor* som går ut på att man kastar om och blandar, för barnen, kända sagor. Detta inspirerar till diskussioner och improvisationer i barngruppen. Vad händer till exempel om de sju dvärgarna kommer hem till Rödluvans mormor?

Resultatredovisning

Litteraturstudien

I vårt avsnitt om språkutveckling beskrev vi fyra aspekter av barns språkutveckling; den fonologiska, grammatiska, semantiska och pragmatiska. Samtliga av dessa utvecklas mycket under barnens första år och därför är det viktigt att man aktivt arbetar med detta på förskolan. Språket är just ett av de viktigaste ämnena att arbeta med i förskolan då Lpfö98/10 lyfter fram språket som en viktig dimension för lärandet och för att kunna delta i det samhälle vi lever i. Behärskar vi språket ökar vi våra möjligheter till att påverka våra åsikter och tankar. Vi har också kommit fram till att språket bidrar till att kunna tänka i mer abstrakta banor, dvs. kunna tänka utöver det som sker i stunden.

Utifrån det vi läst om det sociokulturella perspektivet har vi konstaterat att samspel och interaktion mellan varandra är viktiga för lärandet. Relationerna är betydelsefulla på så sätt att omgivningen påverkar lärandet. Det är alltså inte enbart det som förekommer i ens eget huvud som bidrar till lärandet.

För att ta reda på huruvida musik och drama kan stimulera barns språkutveckling valde vi att läsa texter om estetiska läroprocesser, vilka visar att arbetet med olika estetiska ämnen förstärker barns förmåga att uttrycka sig. I arbetet med estetiska ämnen kan man skapa miljöer där barn får

möjlighet att koppla samman olika sinnen, intryck och kunskaper till en helhetsbild som man kan gestalta och samtala kring, vilket i sig stärker ordens innebörd och barn utvecklar sina språkliga begrepp. För att arbetet med de estetiska ämnena ska bli meningsfullt bör man inte bara använda dem för stöd för annat lärande. Man bör även arbeta med dem för att stärka barns estetiska kunskaper och först då kan man arbeta med en helhetssyn kring det som skall läras. För att visa på detta har vi beskrivit Gardners vidgade syn på intelligens och hur ett sinne kan omtolka ett intryck till ett annat sinne och på så sätt ge en ökad förståelse för helheten av det som skall läras. När man använder sig av de estetiska ämnena jobbar man med flera olika sinnen, intryck och intelligenser som musikalisk - rytmisk, kroppslig - kinestetisk, visuell - spatial och interpersonell intelligens. Dessa kan i sin tur stärka och ge ökad förståelse vid utvecklande av den verbala-lingvistiska intelligensen.

Vår litteraturstudie säger att musik är en aktiv handling som skapar meningsfulla tillfällen där barn kan skaffa sig förståelse och utveckla sina begrepp. Det är processen i arbetet med musiken som till slut skapar ett talspråk. Alla människor kan ta till sig och vara en naturlig del av musiken. Det finns inget som heter omusikalisk utan det handlar om att våga tro på sig själv och utmana sig själv som ledare. Man bör tänka bort alla hämningar och våga göra bort sig för då kommer också tryggheten. Det är vi pedagoger som lägger grunden för barnens tankar och idéer och därmed blir det viktigt att vi är öppna för deras perspektiv, både gällande spontana och mer planerade situationer. Arbetet med musik handlar om att ha roligt och då poängteras leken som en betydelsefull metod för språkutvecklingen. Glädjen sätter igång språkprocessen. En ytterligare fri aktivitet, som leken många gånger är, är spontansång, som lyfts fram som en användbar språkmetod i alla tänkbara situationer. Den bedrivs fritt av barnen och innefattar tre steg; först amorf, sedan formler och sist färdigsång. Alla tre handlar om att förmedla sig till och med omvärlden. Barns spontansång har många likheter med talspråket då även den är kontaktskapande, informerade och identitetsmarkerande.

Det är kroppen och örat som bidrar till barnens verbala utveckling och därför är sång en av stor vikt för språk- och kommunikationsutvecklingen. Vi kan konstatera att det är viktigt att aktivt arbeta med sångtexter och instrument. Texten i sången är viktig för att barnen ska förstå vad de sjunger om och därmed utvecklas begreppsbildningen och språket. Instrument anses som roligt och lustfyllt vilket vi tidigare poängterat som främjande för språkutvecklingen.

Vi har kommit fram till att drama är en effektiv metod vid inlärningsprocesser, då användandet av kroppen stimulerar kunskap. Utifrån Liedmans (2001) teori kunde vi läsa att "[…] Kunskap kan aldrig vara ett passivt registrerande, man måste göra något för att nå kunskap" (i Weissenieder, 2008, s 150). Dock så är det svårt att definiera exakt hur drama påverkar inlärningen. Vi kunde också konstatera att drama är ett ämne som många pedagoger känner sig osäkra i av den anledningen att det kan kännas flummigt och ostrukturerat. Detta får inte förekomma om man utgår från vad Weissenieder (2008) anser; att det måste finnas en frihet inom strukturen. Förskolan ska erbjuda en metod för att barnen ska kunna utveckla sin kommunikation och då är just drama och teater bra metoder. Men för att det ska anses som bra metoder krävs det att barnen är öppna för varandra och samarbetar, vilket i sig innebär att trygghet är en förutsättning. Vi har funnit flera intressanta övningar som öppnar upp möjligheterna för detta och som samtidigt stimulerar språketutvecklingen; *Följ min röst* som är

en trygghetsövning, *Djurskötaren* som släpper på alla spärrar, *felscener* som öppnar upp till diskussion etc.

Enkätundersökningen

I vår analys har vi valt att dela upp våra informanter i två olika kategorier; De som har, respektive inte har, någon utbildning inom musik eller drama. Detta för att det skulle underlätta dels för läsaren och dels för oss själva när vi sammanställde resultatet och även när vi diskuterade det i vår slutdiskussion. Vi har sammanlagt 46 informanter som ställt upp i vår undersökning och dessa pedagoger har haft möjligheten att välja ett eller flera svarsalternativ på varje fråga. De är inte deras egna formuleringar utan våra alternativ.

Pedagoger som svarat nej

I kategorin *Pedagoger som svarat nej på frågan om utbildning inom musik eller drama*, har vi sammanställt vad alla, dvs. de 24 pedagogerna, har svarat på de olika frågorna. Vi har konstaterat att nästan två tredjedelar av de 24 pedagogerna jobbat som pedagoger mellan 11-39 år medan minoriteten, en tredjedel, arbetat mellan 1-10 år. Vi har fått svar från 8 stadsdelar i Göteborg och majoriteten av dessa är verksamma i Västra Göteborg eller Västra Hisingen.

På frågan om hur ofta pedagogerna använder sig av musik i sin verksamhet angav 13 av dem alternativet att de använder musik varje dag i verksamheten (se fig. 1). Det var 8 pedagoger som svarade att de använder musik flera gånger i veckan och 5 pedagoger som använder musik någon gång i veckan. 7 pedagoger skrev en kommentar till denna fråga. Den vanligaste kommentaren var att de använder musik vid samlingar och att de främsta syftena var: för att det är ett roligt sätt att arbeta på, för att fånga barnens intresse/uppmärksamhet och för att framhålla olika sinnen eller främja andra ämnen. På frågan hur de använder musik som metod för att stimulera språkutvecklingen var det ingen som svarade att de inte använder musik som metod för att stimulera språkutvecklingen. Många valde att kryssa i flera svar på denna fråga. De flesta kryssade i att musik är bra för språkstimuleringen och att de använder sig av sång och olika rim- och ramsövningar för att stimulera språket. Det var ungefär hälften som svarade att de stimulerar språket genom mun- och ljudövningar och med hjälp av de olika sinnena. Oavsett om det stimulerade språket eller inte så svarade nästan alla 24 pedagoger, på frågan hur de arbetar med musik, att de sjunger och använder kroppen i samband med musik och även lyssnar på inspelad musik. Ungefär hälften svarade att de spelar på instrument (Se fig. 2).

Fig. 1. De 24 pedagoger som svarade att de inte har någon utbildning inom musik.

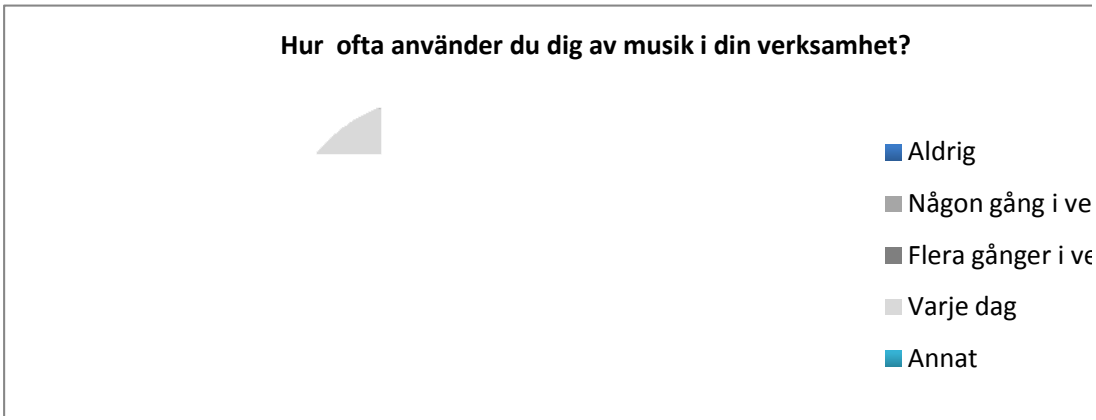

Fig. 2. De 24 pedagoger som svarade att de inte har någon utbildning inom musik.

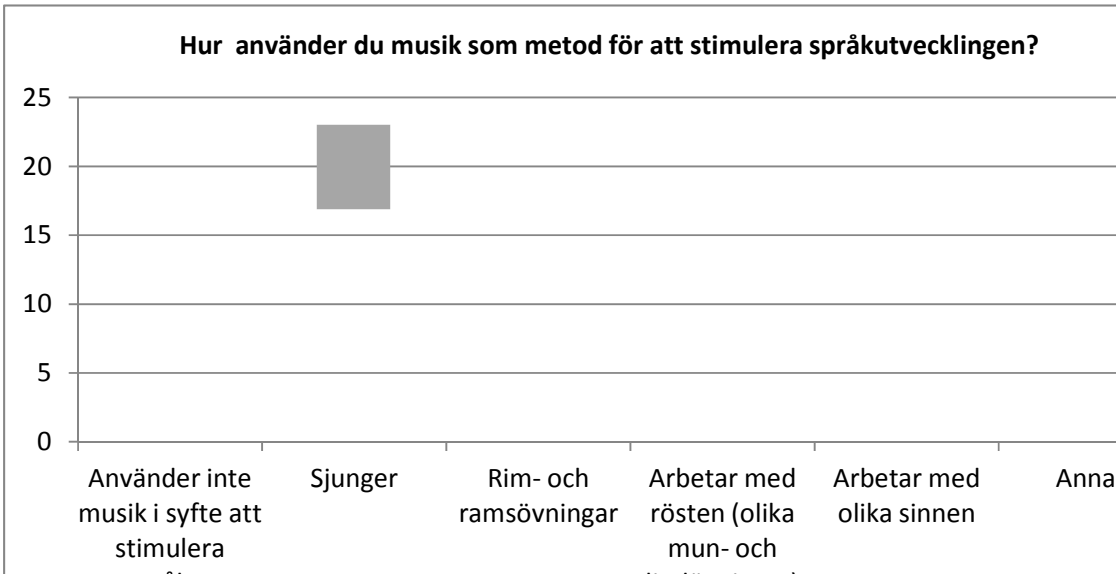

På frågan anser du dig ha tillräcklig kunskap inom musikämnet? svarade majoriteten av dessa pedagoger, dvs. 18 st, att deras musikkunskap kunde varit bättre och endast 5 pedagoger svarade att de gärna skulle vilja utbilda sig inom ämnet. 4 pedagoger ansåg sig ha tillräcklig kunskap (se fig. 3).

Fig. 3. *De 24 pedagoger som svarade att de inte har någon utbildning inom musik..*

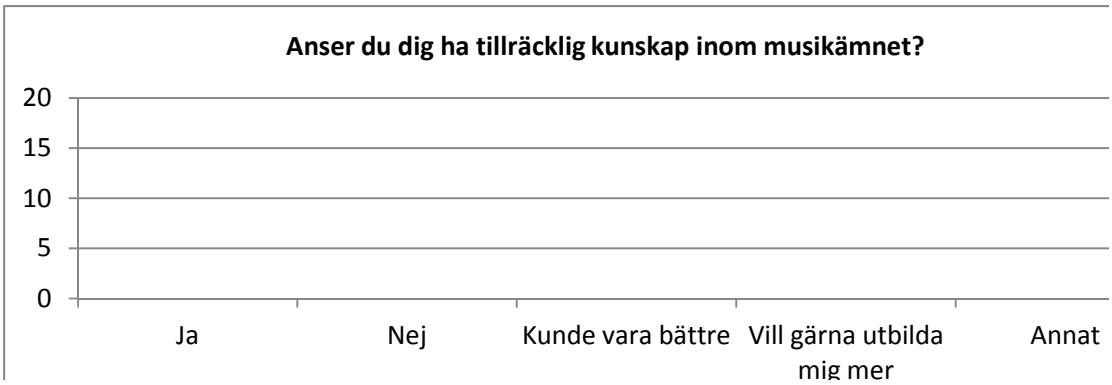

Resultaten av frågorna som handlade om drama kunde vi urskilja att de som inte har någon utbildning inom drama var de som knappt använder drama någon gång i veckan. Ungefär hälften av dessa 24 pedagoger använde drama mindre än någon gång i veckan och då i samband med temaarbete (se fig. 4). Men på frågan vilka mål och syften de har när de arbetar med drama svarade ungefär hälften av de 24 pedagogerna att de använder drama för att det är ett roligt sätt att arbeta på och för att fånga barnens intresse samt arbeta med olika sinnen. 5 pedagoger svarade att de använder drama för att främja andra ämnen. Det som framkom som de vanligaste metoderna var improvisationsövningar och teatrar med barnen men några svarade även att de dramatiserar för barnen och för att arbeta med de olika sinnena. I syftet att stimulera språkutvecklingen så svarade ungefär en tredjedel att de använder sig av improvisationsövningar och dramatiserar med barnen, medan en tredjedel av de 24 pedagogerna dock svarade att de inte använder drama i syfte att stimulera språket. 4 pedagoger svarade att de arbetar med de olika sinnena för att stimulera språket (se fig. 5). Vi kan också urskilja från vår sammanställning att hälften anser att de inte har tillräcklig kunskap om drama och en fjärdedel av de 24 pedagogerna svarade att det kan bli bättre och nästan en tredjedel att de vill lära sig mer om ämnet. Det var 2 personer som svarade att de ansåg sig ha tillräcklig kunskap om drama (se fig. 6). Vi kan tydligt se att informanterna valt att kryssa i fler än ett svarsalternativ (se fig. 5 och 6).

Fig. 4. De 24 pedagoger som svarade att de inte har någon utbildning inom musik..

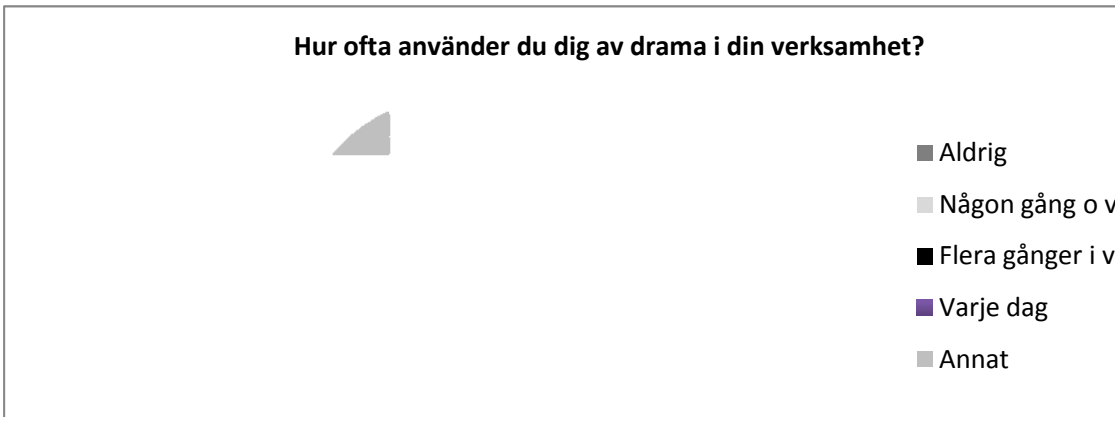

Fig. 5. De 24 pedagoger som svarade att de inte har någon utbildning inom musik..

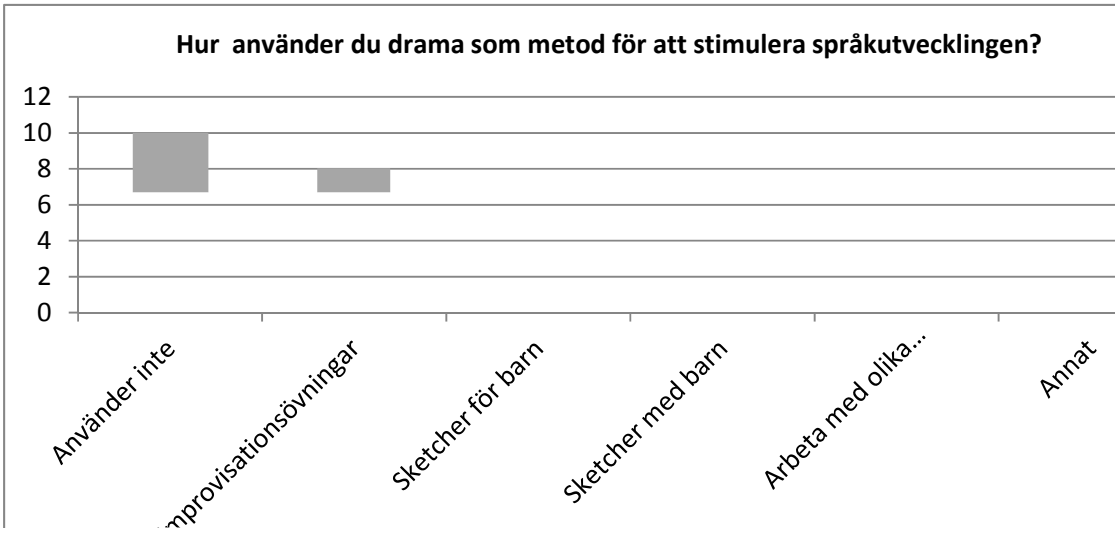

Fig. 6. De 24 pedagoger som svarade att de inte har någon utbildning inom musik..

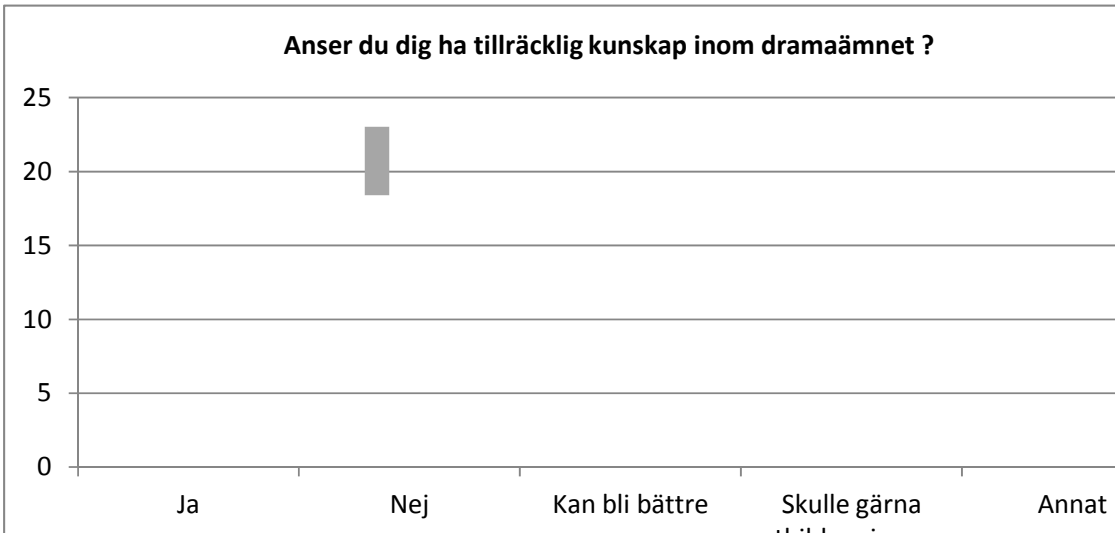

Pedagoger som svarat ja

I kategorin *Pedagoger som svarat ja på frågan om utbildning inom musik eller drama*, har vi sammanställt vad alla, dvs. de 22 pedagogerna, har svarat på de olika frågorna. Av de här 22 personerna har hälften varit pedagoger mellan 1-10 år och andra hälften mellan 11-40 år. Vi har fått svar från 8 stadsdelar i Göteborg och majoriteten av dessa är verksamma i Västra Göteborg, Västra Hisingen och i Örgryte-Härlanda. Här finns allt material från de pedagoger som har valt att läsa hela terminer musik eller drama på universitetsnivå till pedagoger som har olika fortbildningar eller gått kurser på fritiden. Vi har inte lagt någon värdering i detta utan vi utgår från om pedagogerna själva anser sig ha eller inte ha någon särskild utbildning/kurs eller liknande inom musik eller drama.

På frågan om hur ofta som de använder sig av musik i sin verksamhet svarade nästan alla i den här kategorin att de använder musik varje dag eller flera gånger i veckan. Ett fåtal pedagoger uppger att de använder musik någon gång i veckan. Det var ingen som svarade att de aldrig använder musik i verksamheten (se fig. 7). Majoriteten svarade att de använder musik främst för att fånga barnens intresse och uppmärksamhet, men också för att det är ett roligt sätt att arbeta på och för att framhålla olika sinnes betydelse för lärandet. Ungefär hälften anser att musik är bra för att främja andra ämnen. På frågan hur de arbetar med musik svarade alla utom en att de sjunger och använder kroppen och lika många lyssnar på inspelad musik i sitt arbete. 16 av 22 spelar instrument och några av dem tillägger att de låter barnen skapa egna instrument som de själva får spela på gemensamt under samlingar.

Fig. 7. De 22 pedagoger som svarade att de har någon utbildning inom musik..

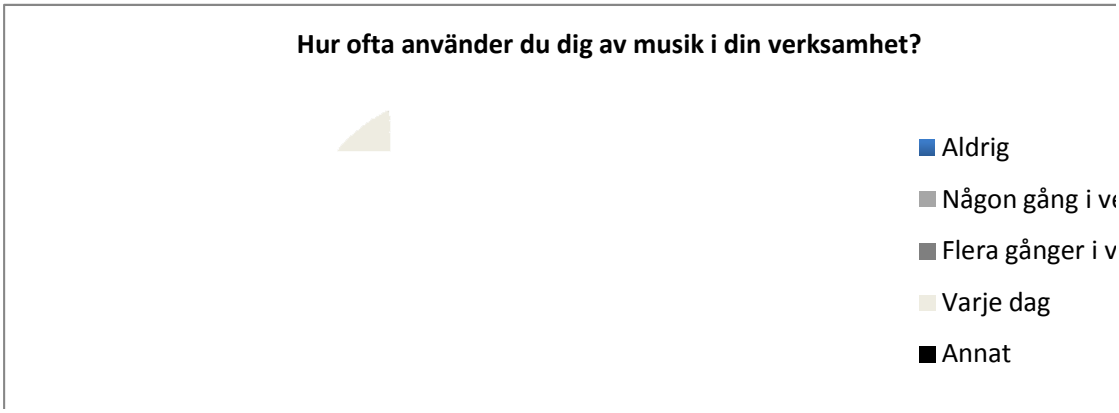

På frågan hur använder du musik som metod för att stimulera språkutvecklingen? var det ingen av informanterna som svarade att de inte använder musik i syfte att stimulera språket. De flesta kryssade i flera svarsalternativ. Även här var det alla utom 1 som använder sig av sång, 20 st. som använder sig av rim- och ramsövningar medan 15 arbetar med rösten (se fig. 8).

Fig. 8. De 22 pedagoger som svarade att de har någon utbildning inom musik..

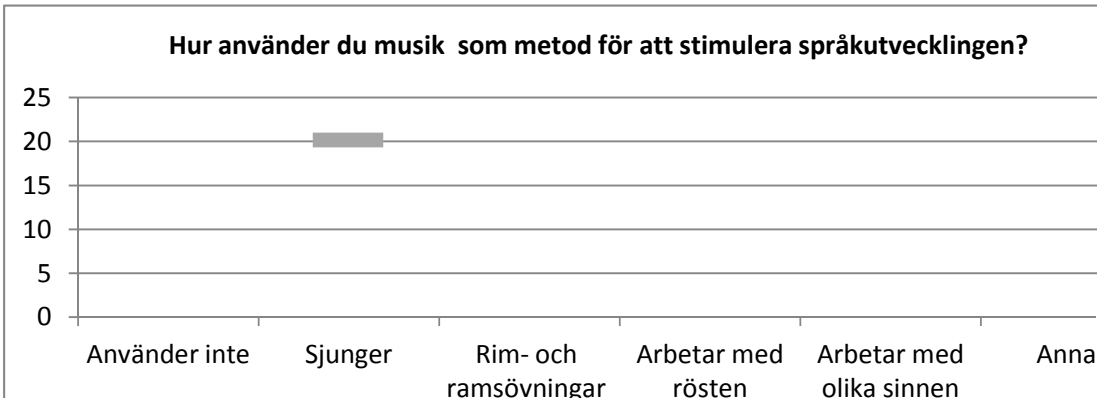

Ungefär hälften av pedagogerna i gruppen som svarade ja på frågan om de har någon utbildning i musik eller drama anser att deras musikkunskaper kan vara bättre än hur det ser ut idag och 8 av de 22 pedagogerna skulle gärna utbilda sig mer i ämnet. 6 personer anser sig ha tillräcklig kunskap medan 4 svarade att de inte har det (se fig. 9).

Fig. 9. De 22 pedagoger som svarade att de har någon utbildning inom musik..

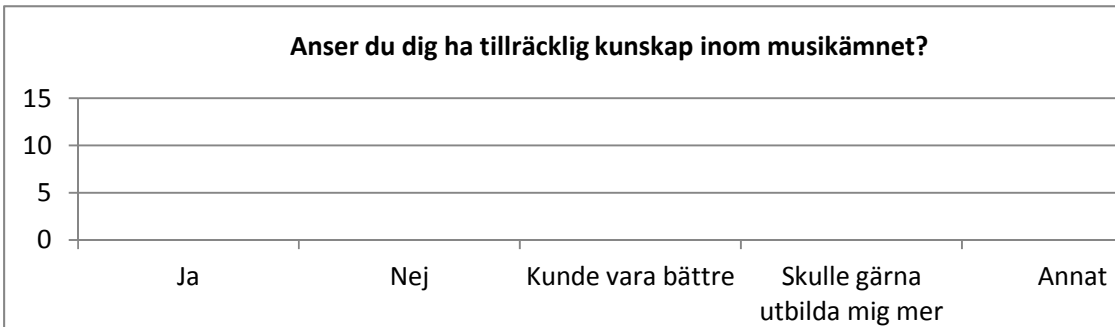

Frågorna om drama ser annorlunda ut i jämförelse med frågorna om musik. Här var det ingen som använder drama dagligen men drygt hälften av pedagogerna som svarade att de använder drama någon gång i veckan, medan 5 pedagoger svarade att de använder drama flera gånger i veckan. Det är 3 pedagoger som aldrig använder drama i sin verksamhet men däremot svarade 3 pedagoger att de använder drama färre än någon gång i veckan (se fig. 10). Målet med att använda drama skiljde sig aningen åt från de med ingen utbildning inom drama. Nästan alla svarade att syftet är för att det är ett roligt sätt att arbeta på, för att fånga barnens intresse/uppmärksamhet samt för att framhäva olika sinnen. En person har inget syfte med att arbeta med drama

Fig. 10. De 22 pedagoger som svarade att de har någon utbildning inom musik..

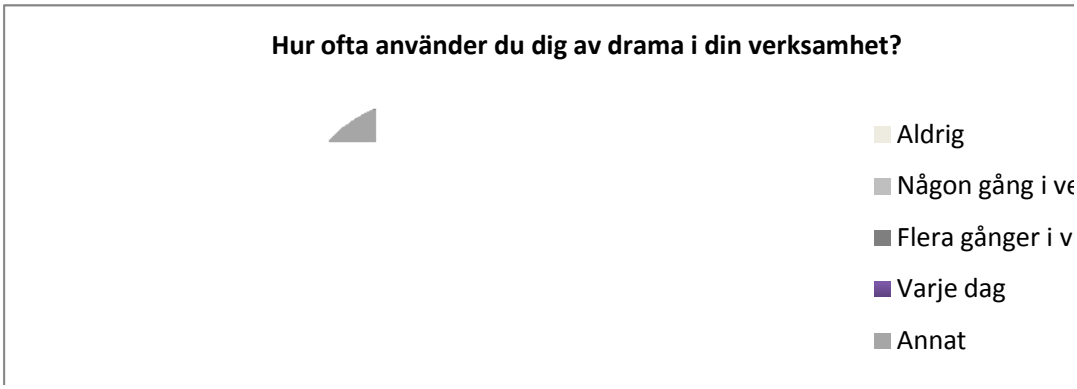

På frågorna om hur de arbetar med drama och hur de använder drama i ändamål för språkstimulering valde flera av våra informanter att kryssa flera svarsalternativ. Hälften svarade ungefär att de dramatiserar olika sketcher/teatrar för och med barnen, arbetar med olika sinnen samt olika improvisationsövningar (se fig. 11).

Fig. 11. De 22 pedagoger som svarade att de har någon utbildning inom musik.

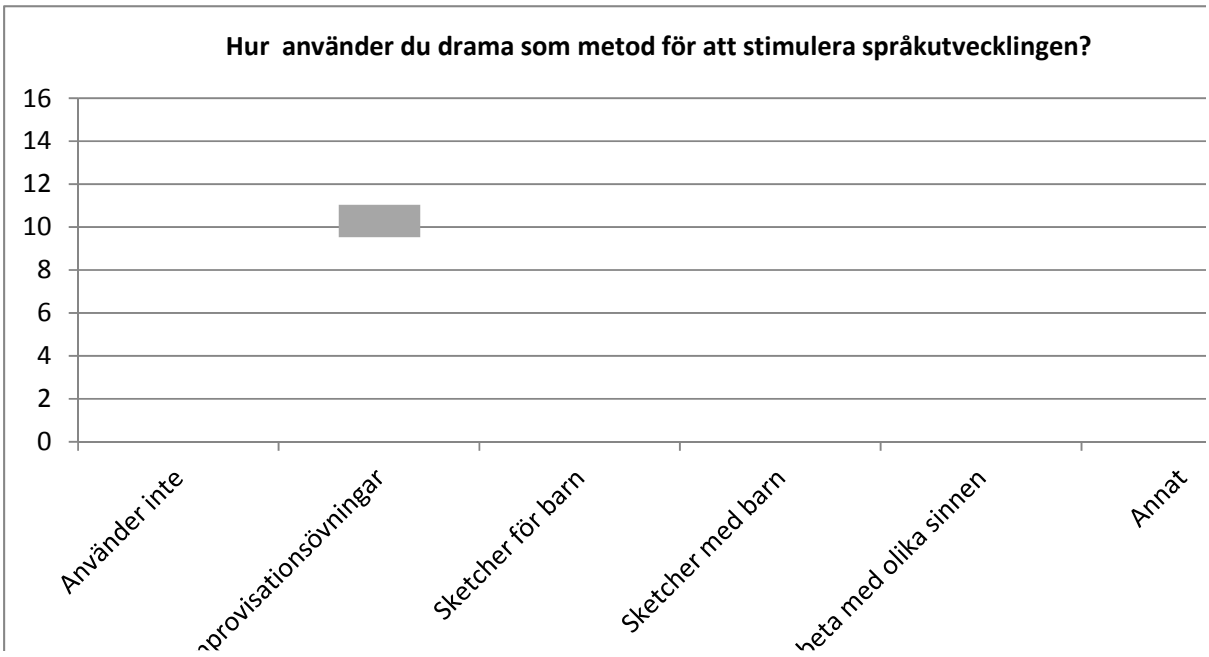

13 pedagoger anser sig kunna skaffa sig mer kunskap om drama, 6 pedagoger utvecklar gärna sin nuvarande kunskap medan 3 anser sig inte ha någon kunskap alls. 3 pedagoger svarade att de har tillräcklig kunskap (se fig. 12).

Fig. 12. De 22 pedagoger som svarade att de har någon utbildning inom musik..

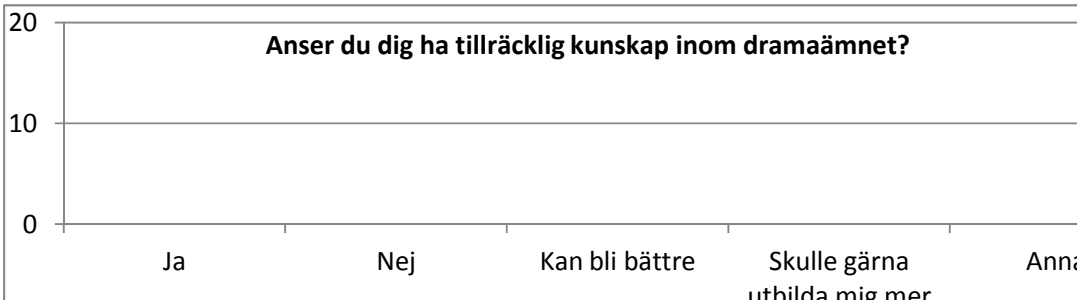

Sammanfattning

Resultaten indikerar att alla informanters svar visar att det är fler som använder musik än som använder drama som språkstimulerande verktyg. 13 stycken av våra informanter använder inte drama i syfte att stimulera språkutveckling och jämför vi med hur informanterna har svarat på musik som språkstimulerande verktyg så har ingen uttryckt att de inte använder musik för att stimulera språket. Tittar vi sedan vidare på hur de har svarat på frågan om de har tillräckliga kunskaper inom drama så är det 17 stycken som uttrycker att de inte har tillräckliga kunskaper och 5 av dessa har fyllt i att de skulle vilja utveckla sina kunskaper. När det kommer till musik är det 8 personer som inte anser sig ha tillräckliga kunskaper men här är det 6 stycken som vill skaffa sig mer kunskap.

De som svarade ja på utbildningsfrågan är de som mest använder musik och drama i verksamheten. Av de pedagoger som svarade nej på utbildningsfrågan om musik och drama var de 5 av 24 stycken som vill öka sina kunskaper inom musik respektive 8 av 24 stycken inom drama. Av de som svarade ja på utbildningsfrågan var de 8 av 22 stycken som vill utöka sina kunskaper inom musik respektive 6 av 22 stycken inom drama. En stor skillnad mellan ja- och nej-grupperna är att de är betydligt fler i ja-gruppen än i nej-gruppen som använder sig av drama flera gånger i veckan; 5 av 22 i ja-gruppen respektive 1 av 24 i nej-gruppen. I den sistnämnda gruppen är det 6 av 24 som svarat att de aldrig använder drama i verksamheten medan det i ja-gruppen är 3 av 22. Vi är medvetna om att det är vanskligt att göra dessa jämförelser utan statistiska beräkningar.

I vår enkätundersökning kan vi konstatera ett stort bortfall, då vi skickade ut enkäter till 271 förskolor/rektorer, varav 46 pedagoger valde att delta. Mer än 225 informanter valde att inte svara på enkäten.

Diskussion

Här nedan diskuterar och resonerar vi kring våra frågeställningar utifrån vårt resultat.

Våra undersökningsmetoder, litteraturstudien och enkätundersökningen, är vi i efterhand delvis nöjda över. Vi valde dessa två metoder i syfte att det dels var två effektiva metoder då vi kände en tidspress för arbetets deadline och dels mest relevanta för våra egna syften. Vi anser att en litteraturundersökning ger en tydlig bild av vad författare och forskare anser om de för arbetets aktuella ämnen. Genom enkätstudien får vi en tydlig bild av hur våra informanter arbetar med musik och drama och vilka syften de har. Detta står vi fortfarande fast vid trots att vi känner att vi kunde ha fått ut mer av dem.

Vår första frågeställning, *På vilka sätt stimulerar musik och drama barns språkutveckling?*, kunde vi besvara genom vår litteraturstudie. Vi beskriver i avsnittet litteraturöversikt hur man kan arbeta med musik och drama utifrån ett språksyfte. De tankar som beskrivs där kan vi koppla till de fyra aspekterna av språkutveckling som Arnqvist (1993) beskriver. Ett konkret exempel, som vi tog upp under rubriken musik, tar upp vikten med att arbeta med barnvisor med barnen. Vesterlund (2003) tog upp visan Bä, bä vita lamm och menar att barn ibland sjunger “Bita lamm” istället för “Vita lamm” och av den anledningen är det viktigt att vi vuxna är observanta på barnens uppfattningar om texten. För när de provar innebörden av orden tränas både den fonologiska språkutvecklingen, dvs. språkljuden och de semantiska färdigheterna, dvs. språkets innebörd och mening. Genom att använda barnvisor utvecklas även flera grammatiska färdigheter, dvs. att höra hur ord kan sättas samman och språkets betydelsefulla enheter. Vi känner nu i efterhand vilken enorm innerbörd sångtexter har. Tidigare, då vi själva sjungit och använt oss av olika sånger tillsammans med barn, har vi inte reflekterat lika mycket kring dessa aspekter, av ren okunskap. Då har vi mer sjungit och av egna erfarenheter trott att genom sången lär sig barn att höra olika ord som de sedan tar efter och uttrycker muntligt. Nu har vi mer belägg kring vår teori om att musik, och i det här fallet sång, stimulerar talspråket. Detta innebär att vi i framtiden kan arbeta evidensbaserat.

Vi har också fått upp ögonen för användning av instrument då även de främjar språkutvecklingen, genom den glädje och lustfylldhet som Vesterlund (2003) menar att instrument skapar. Vi känner oss själva så pass säkra i att använda instrument i verksamheten eller åtminstone kommer utmana oss själva att våga använda olika instrument tillsammans med barnen. Men det vi funderar kring är de pedagoger som inte känner att de behärskar något instrument. I vår enkätundersökning påpekade en av våra informanter en önskan om att lära sig spela instrument och en annan informant kommenterade att det var någon annan i hennes arbetslag som fick stå för detta. Det är exakt det förstnämnda tankesättet vi förespråkar, att vilja lära sig och att hellre våga göra bort sig än att inte våga testa alls. Vesterlund (2003) menar att det handlar om att våga tro på sig själv, för alla människor kan ta till sig och bli en naturlig del av musiken. Vi samtycker med det hon säger och tror att om vi bara känner oss trygga i oss själva som ledare och är öppna för barnens tankar och idéer bidrar det till en naturlig glädje och ett lärande. Likaså är leken, som också betonas i vår litteraturöversikt, en viktig dimension i lärandet. Lek förknippas oftast med glädje som i sin tur sätter igång språkprocessen.

Den fria leken eller aktiviteten poängterades också som viktig för språklärandet.
Musik och även drama är två ämnen i förskolan som oftast genomförs i planerade gruppaktiviteter, vilket vi kunde urskilja från vår enkätundersökning, där många använder musik och drama under samlingar. Vi vill lyfta fram den fria aktiviteten och syftar då till det Bjørkvold (2005) förespråkar; spontansången. Eftersom den infinner sig i alla tänkbara situationer anser vi att den är viktig att uppmuntra och uppmärksamma.

De konkreta exempel vi presenterar om drama i vår litteraturöversikt; bl.a. *Blå, vit, röd* och *Dirigenten* förstärker och tränar också de fyra aspekterna av språkutveckling då även dessa övningar innebär ordträning och ordförståelse. De övningar vi beskrivit innefattar även samspel och trygghet vilket Lange (2003) påpekar som en förutsättning för att uppnå ett önskvärt resultat. Vad han menar med önskvärt resultat förmodar vi innebär att det blir som man har tänkt sig och i det här fallet innebär det att barnen tränar sitt talspråk. Av den anledningen anser vi att drama är en bra metod att använda sig av. Men vi ser också så klart andra anledningar, t.ex. som vi tidigare nämnt att drama innebär aktiv rörelse med olika kroppsrörelser som i sin tur utvecklar kunskap. Vi tror på den teorin som Liedman (2001) förespråkar, att kunskap konstrueras genom aktiv rörelse (Weissenrieder, 2008). För vår åsikt är att när man aktiverar sig och använder hela kroppen arbetar de olika sinnena och intelligenserna och därigenom konstrueras kunskap.

Nedan följer exempel på vilka språkliga aspekter som de olika dramaövningar vi har tittat på kan tänkas utveckla.

I övningen *Hur låter djur* övar sig barn sin fonologiska färdighet genom att lyssna och producera olika språkljud. I denna övning kan pedagogerna ge barnen möjlighet att skapa sig en förståelse för djurens namn och läte vilket då gynnar den semantiska utvecklingen.

Dirigenten är en övning där barnen får möjlighet att träna turtagning, som är en viktig del av mänskligt samspel och en viktig del i den pragmatiska utvecklingen. Genom att barnen får tydliga direktiv från dirigenten om när det är deras tur att prata tränas förmågan att lyssna till och visa hänsyn för de andra barnen som ingår i kommunikationen.

I *Gestalta ord* övas den semantiska färdigheten eftersom övningen går ut på att barnen måste ha eller skaffa sig förståelse för ordens innebörd.

För att kunna delta i dramaövningen *Felscener i sagor* krävs en hög utvecklingsgrad av fonologisk, grammatisk och semantisk färdighet och eftersom övningen bygger på att diskutera och argumentera så kan pedagogen stötta barnen i deras utveckling inom den pragmatiska färdigheten.

Under rubriken *estetiska läroprocesser* har vi beskrivit hur de estetiska ämnena skapar meningsfulla miljöer och sammanhang där barn får möjlighet att uttrycka sig och samtala både genom tal och genom olika estetiska språk. Med hjälp av estetiska ämnen kan barn göra kopplingar mellan sina tankar och erfarenheter. Genom att på olika sätt gestalta och uttrycka dessa kunskaper, erfarenheter, tankar och intryck tillsammans med sina kamrater, stimuleras alla de fyra aspekter för språkutveckling som Arnqvist (1993) beskriver. När barn får vara en del av ett meningsfullt sammanhang så kan de både pröva och höra kända och nya ord. Detta sätt stimulerar fonologisk och grammatisk språkutveckling men också den semantiska eftersom barnet just får prova och höra nya ord. I ett sådant sammanhang stimuleras även barns pragmatiska utveckling eftersom de får prova att vara en del i dialogen med kamrater och vuxna. Detta tycker vi har med det sociokulturella perspektivets syn på lärande att göra. I och med att barnet får testa och prova sitt språk på olika sätt i ett meningsfullt sammanhang där äldre kamrater och vuxna kan interagera, stötta och stimulera språkutvecklingen, sker lärandet inom den proximala utvecklingszonen. Vi anser även att det finns en tydlig koppling till det som Davidsson (i Carlgren, 1999) beskriver om legitimt perifert deltagande, som går ut på att barnet till en början inte är en så aktiv deltagare men i takt med att han/ hon känner sig tryggare i sammanhanget kan röra sig mot att bli en mer aktiv deltagare. Ett exempel på detta skulle kunna vara att ett barn som är ny på förskolan och som därmed ännu inte behärskar alla sånger eller rörelser som förekommer, succesivt lär sig texter och rörelser och på så sätt blir mer aktivt deltagande i olika sammanhang och förstår innebörden av olika aktiviteter på ett bättre sätt. När barnet har skapat sig denna förståelse kan han/hon stötta andra barn i deras proximala utvecklingszon som inte har kommit lika långt i sin förståelse. Att arbeta inom den proximala utvecklingszonen anser vi är ett mycket viktigt sätt att arbeta på och vi står fast vid att sociala miljöer stimulerar lärandet, vilket vi även finner stöd för i Lpfö98/10 och det känns befriande eftersom att vi skall utgå från den i vår kommande profession.

Vår andra frågeställning som vi också besvarade genom litteraturstudien, *Vad finns det för metoder inom musik och drama som stödjer barns språkutveckling?*, känner vi oss nu i efterhand nöjda över. För syftet med konkreta exempel var i huvudsak att förstärka konkretiseringen då vi anser att det kan verka meningslöst att beskriva vad musik och drama innebär som språkstimulerande verktyg om vi sedan inte relaterar till verkligheten, dvs. den verksamhet vi kommer verka inom. Vi hade dock kunnat utveckla och beskriva ännu fler exempel men av anledningen att vi hellre ville fokusera på vårt huvudsyfte, om musik och drama är två talspråksstimulerande verktyg, så nöjde vi oss med dessa exempel. Vi hoppas att läsaren känner sig tillräckligt införstådd med de exempel som angivits.

I resultatet kunde vi läsa att musik och drama är ämnen som bör uppmärksammas som ämnen i sig och det kommer vi ha i åtanke i vår kommande profession. Det kanske låter motsägelsefullt

då vi tidigare poängterat att vi anser musik och drama som två effektiva språkstimulerande verktyg. Det vi menar är det som Weissenrieder (2008) skriver, att man även bör arbeta med dessa ämnen för att stärka barns estetiska kunskaper. Det är först då man skaffar sig en helhetssyn på det som skall läras. Vesterlund (2003) beskriver vikten av att pedagoger engagerar sig i och vågar använda sig av musik för att kunna skapa meningsfulla miljöer. I vår enkätstudie har det framkommit att många informanter tycks dela den här synen. I en kommentar till frågan: Vilket/Vilka är dina mål och syften med musikanvändningen? skriver en pedagog "Alla av våra barn lyser när gitarren kommer fram. De blir nyfikna och förväntansfulla. De börjar hoppa och dansa och känner musiken med hela kroppen och sina sinnen". Vi beskrev sedan i vårt resultat hur olika sinnen och intelligenser kan stärka andra sinnen och intelligenser. Även detta ser vi som en viktig anledning till att jobba med estetiska ämnen för att stimulera och stärka annat lärande, i vårt fall verbal- lingvistisk utveckling, men också för att stärka barns estetiska kunskaper och sinnen.

Vi upplevde att det var betydligt svårare att hitta relevant litteratur kring drama och språkutveckling än vad det var att hitta litteratur om musik och språkutveckling. Detta kunde vi även se i vår enkätundersökning där betydligt fler av våra informanter använde sig av musik i sin verksamhet än vad de använde sig av drama. Till skillnad från musik som de använder sig av dagligen är det är ingen som uppger att de använder drama varje dag och endast 5 av 46 personer använder drama mer än någon gång i veckan. Detta tror vi beror på att de inte känner sig lika säkra inom detta ämne som de verkar göra inom musik. En pedagog uttrycker sig på följande sätt på frågan: Hur ofta använder du dig av drama i din verksamhet? "Sällan kanske någon gång i månaden. Skulle gärna använda drama mer men känner mig lite osäker då det är lite ovant." Detta skulle kunna visa på vikten av att det behövs forskning och litteratur om ett ämne för att det skall få fäste och börja praktiseras ute i verksamheter men också ingå som givna ämnen i lärarutbildningen och fortbildningar. Det är viktigt att ha stöd i forskning för sitt arbetssätt. Vi ser dock en hög validitet av vår litteraturstudie då det vi funnit relevant behandlar vårt huvudsyfte. Vid fortsatta studier skulle vi vilja ha mer resurser i form av tid och ekonomi för att på så sätt kunna göra en mer omfattande studie bestående av dels en kvalitativ textanalys och dels intervjuer med olika forskare.

Vi anser att litteraturstudien som metod på ett bra sätt ger svar på vår första och andra fråga. Det känns svårt att besvara och hitta en lika effektiv metod för vår första fråga, men däremot anser vi att vår andra fråga även kunnat besvarats genom intervjuer och observationer med olika forskare, författare eller med verksamma pedagoger. Det kan eventuellt ha gett oss en mer konkret bild av de olika metoderna om vi t.ex. kunnat studera och/eller tagit del av de på plats. Vi hade kanske fått en djupare förståelse och eventuellt ändrat uppfattning om dem.

Vår litteraturstudie ställer sig väldigt positivt till våra ämnen. De författare och forskare vi använt oss är alla väldigt positiva till användandet av estetiska ämnena musik och drama. Vid fortsatta studier skulle vi vilja fördjupa oss i litteratur som även kritiserar musik och drama som språkstimulerande verktyg. Vi har inte funnit någon litteratur som uttrycker detta och vet inte i vilken utsträckning sådant kritik finns. Även här ha tidaspekten påverkat oss.

I vår enkätundersökning och därmed vår tredje frågeställning, *Vilka tillvägagångssätt inom musik och drama använder sig pedagoger av för att stimulera barns talspråksutveckling i*

förskolan?, kan vi konstatera ett stort bortfall, något som påverkar vårt resultat. Vad som kunde ha förstärkt reliabiliteten av undersökningen är att vi kunde fått tillbaka fler svar. Vi skickade ut enkäterna till 271 förskolor/rektorer, varav 46 deltagande pedagoger. Mer än 225 informanter valde att inte svara på enkäten. Enligt Esaiasson m.fl. (2007) är 20-30 procent av de tilltänkta informanterna ett vanligt bortfall. Han poängterar dock att vid ett icke slumpmässigt urval bör det inte vara något bekymmer att ersätta de personer som inte svarat, men i vårt fall kan vi tyvärr inte dra nytta av det. Vi använde oss inte av ett slumpmässigt urval men då endast 46 personer valde att delta och det heller inte fanns någon tid över till att ersätta dessa personer, så påverkar botfallet vårt resultat och arbetets relevans. Vi vet inte hur många rektorer som valde att vidarebefordra enkäten. Det skulle mycket väl kunna vara så att en stor del av vårt bortfall beror på att rektorerna valde att inte vidarebefordra enkäten. Mängden informanter ökar reliabiliteten och undersökningen blir mer tillförlitlig. Tanken var att få en helhetsbild av Göteborgs förskolor och det kan inte 46 pedagoger säkerställa.

Vi hann heller inte skicka ut påminnelser till de personer som inte svarade, för att minska risken för ett så stort bortfall. Vi kände oss tvungna, med tanke på tidspressen och deadline av arbetet, att sammanställa svaren efter 3 veckor och tyvärr bortse från de enstaka svar som inkommit i efterhand. Vid eventuella fortsatta studier skulle vi förutom att skicka ut påminnelser, göra en mer aktiv urvalsprocess för att välja ut informanter som går att generalisera på populationen i stort och även intervjuat pedagoger för att bättre komma åt hur de tänker och faktiskt arbetar med musik och drama för att stimulera språkutveckling. Vi förstår att det behövs vidare studier för att kunna kartlägga och beskriva hur det faktiskt ser ut i Göteborgs kommun. Men vi tycker ändå att de enkätsvar som vi har fått in kan visa på tendenser i delar av Göteborg samt fungera som en språngbräda för vidare studier och eftersom vi brinner för ämnet så skulle vi gärna se detta.

Fokuserar vi på de pedagoger som valde att delta kan vi omöjligt veta om de särskilt intresserar sig för våra ämnen. Vi kan däremot tro och hoppas att de gör det. Men vi får heller inte bortse från det vi poängterade under design, metod och tillvägagångssätt, att pedagogerna kan ha svarat så som de tror att vi vill att de ska svara och det som låter mest professionellt utifrån ett pedagogiskt perspektiv. Det finns även en tänkbar sannolikhet att det främst är pedagoger som själva tycker att ämnet är viktigt som svarat medan pedagoger som inte intresserar sig för musik och drama kanske inte var så måna om att delta i undersökningen. Det kan även ha varit så att de inte anser musik och drama som främjande för språkutvecklingen. Vi kan inte veta vad pedagogerna som inte svarade anser men arbetet hade fått högre validitet om vi även hade fått reda på deras tankar.

När vi tittar på vilka statsdelar som pedagogerna tillhör, upplever vi att det främst är Västra Göteborg och Västra Hisingen som valt att delta i enkätundersökningen. Vi upplever att det är störst bortfall från Göteborgs östra delar. Detta kan vi inte veta exakt vad det beror på men våra resonemang är att det kan bero på tillfälligheter eller att de haft andra prioriteringar där det kanske är så att de inte hade tillräckligt med tid eller resurser för att svara. När vi skrev enkäterna tänkte vi att det kunde vara intressant att se om det var några skillnader mellan stadsdelarna men på grund av det stora bortfallet känner vi inte att det går att dra några slutsatser kring detta. Detsamma gäller frågan om hur länge pedagogerna har arbetat som pedagoger, för vad vi kan urskilja är det inte någon större skillnad mellan åldersgrupperna som skillnaderna inom de olika åldersgrupperna.

En ytterligare svaghet med enkätundersökningen tycker vi är själva utformandet av enkätfrågorna. Nu i efterhand upplever vi dem som aningen för positivt laddade, dvs. ledande mot att ställa sig positivt till musik och drama som språkstimulerande verktyg. Detta hade vi kunnat undvika genom att göra en pilotstudie innan vi skickad ut enkäterna. En pilotstudie hade också medfött att vi kunde angett exakt hur lång tid enkäten skulle ta att besvara och för att försäkra oss om att alla instruktioner varit tydliga.

Vi är som sagt medvetna om våra svagheter med enkätundersökningen och dess stora bortfall, men trots det känner vi oss nöjda då de svar som vi fått in hjälper oss att visa pedagogernas syn och arbetssätt med musik och drama. Det har varit intressant att se hur de arbetar med ämnena och vad de anser om dem. Det är så klart positivt att några av dessa pedagoger gärna vill fördjupa sig mer inom ämnena och förhoppningsvis kan denna undersökning bidra till att pedagogerna fortsätter och/eller ökar både kunskapen och arbetet med musik och drama, dels för ämnenas egenvärde och dels för språkstimuleringen. Det var även intressant att se att våra förutfattade meningar stämde, dvs. att de som svarade ja på utbildningsfrågan är de som mest använder musik och drama i verksamheten. Av de pedagoger som svarade nej på utbildningsfrågan om musik och drama var de 5 av 24 stycken som vill öka sina kunskaper inom musik respektive 8 av 24 stycken inom drama. Av de som svarade ja på utbildningsfrågan var de 8 av 22 stycken som vill utöka sina kunskaper inom musik respektive 6 av 22 stycken inom drama. Vi kan bara hoppas att utbildningsmöjligheten kommer öka inom alla stadsdelar i Göteborg och resterande delar i Sverige, för vår tanke är att om fler får den möjligheten gratis kommer de förhoppningsvis ändra inställning och då tänker vi främst på de som inte anser sig vilja ha mer kunskap. Vi själva har blivit mycket mer positiva till musik och drama än vad vi redan var innan vi fick den möjligheten att lära oss mer om ämnet under lärarutbildningen. Vi tror att om ännu fler pedagoger och rektorer än vad det är idag, ställer sig positivt till musik och drama som språkstimulerande verktyg så kommer dessa ämnen få ett större utrymme i förskolan. Vårt arbete kan ses som en inspirationskälla och en fortsättning på denna undersökning kan förhoppningsvis bidra till detta.

Genom vår studie tycker vi att vi fått stöd för vår tidigare uppfattning att använda musik och drama som stimulerande verktyg för förskolebarns verbala språk. Det resonemang som Häikiö (2007) talar om "trestegsmodellerna", att barnen upplever någonting som de sedan återskapar och till slut tar till sig kunskapen, låter för oss naturligt. Utifrån våra ämnen så skulle det innebära att barnen upplever, deltar i och/eller använder sig av musik och drama i vardagen som sedan rekonstrueras och till slut medvetenhetsskapas, dvs. det verbala språket. Nu i efterhand känner vi att det är lättare att argumentera för att använda både musik och drama som två språkstimulerade verktyg. Vi har fått flera konkreta exempel som vi själva kommer testa i våra blivande verksamheter. Vi är väldigt nöjda med vårt val av ämne och känner en trygghet över att nu kunna arbeta med musik och drama som språkstimulerande verktyg. Nu har vi en mer vetenskaplig grund att stå på i vår framtida profession. Arbetet hoppas vi även kan bidra till att sprida vikten av att använda sig av estetiska ämnen som musik och drama för att stimulera barns språkutveckling.

Referenslista

Arnqvist, A. (1993). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Bjørkvold, J. (2005). *Den musiska människan*. Stockholm: Liber AB

Carlgren, I. (red.) (1999). *Miljöer för lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Dysthe, O. (red.) (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, P. (2007). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (3., [rev.] uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.

Gardner, H. (1983). *Frames of mind: the theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books.

Gardner, H. (1995). *Skapande genier: de sju intelligenserna sedda genom sju framstående människors liv : Freud, Einstein, Picasso, Stravinskij, Eliot, Graham, Gandhi*. Jönköping: Brain Books.

Gardner, H. (2001). *Intelligenserna i nya perspektiv*. Jönköping: Brain Books.

Hagtvet, B.E. (2004). *Språkstimulering. D. 1, Tal och skrift i förskoleåldern*. (1. uppl.) Stockholm: Natur och kultur.

Häikiö, T. (2007). *Barns estetiska läroprocesser*. Göteborg: Acta universitatis Gothoburgensis.

Imsen, G. (2006). *Elevens värld: introduktion till pedagogisk psykologi*. (4., rev. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Jederlund, U. (2002). *Musik och språk: ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling*. (1. uppl.) Hässelby: Runa.

Johansson, E. (2005). *Möten för lärande: pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. ([Ny utg.]). Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Lange, M. (2003). *Action! Drama och teater i språkundervisningen*. Stockholm: Liber AB.

Steinberg, J.M. (2004). *Världens bästa fröken: när modern pedagogik fungerar*. Solna: Ekelund.

Uddholm, M. (1993) *Pedagogen och den musikaliska människan. En bok om musik i vardagslivet*. Mölndal: Lutfisken AB.

Vesterlund. M. (2003). *Musikspråka i förskolan: Med musik, rytmik och rörelse*. Stockholm: Runa AB.

Weissenrieder, E. (2008). *Skapandets kraft: för kunskap och utveckling*. (1. uppl.) Stockholm: Runa.

Wiklund, U. (2009). *När kulturen knackar på skolans dörr*. Stockholm: Sveriges utbildningsradio.

Övrig litteratur

Utbildningsdepartementet (2010). *Läroplan för förskolan, Lpfö 98 Reviderad 2010*. Stockholm: Fritzes.

Bilaga

Hej!

Vi heter Henrik och Maja och studerar vår sista termin på Lärarprogrammet vid Göteborgs universitet. Vi skriver nu vår c-uppsats som handlar om hur musik och drama kan stimulera barns språkutveckling i förskolan. Vårt syfte är att dels ta reda på vad tidigare forskning säger inom ämnet och dels hur verksamma förskollärare ser på och arbetar med dessa ämnen. Därför intresserar vi oss för hur du tänker och arbetar med detta.

Enkätundersökningen kommer att behandlas anonymt och det kommer inte framgå vad enskilda personer svarat. Enkätundersökningens resultat kommer endast att användas i vår C-uppsats och inte sparas i något arkiv. Om du har frågor eller vill komma i kontakt med oss så finns våra kontaktuppgifter i slutet av formuläret.

Enkäten tar ca 5 minuter att besvara och är uppbygd på följande sätt; först en fråga, sedan 5 till 6 svarsalternativ. I ditt svar fyller du i den siffra som du anser passar dig bäst. Om fler än ett alternativ passar så kan du fylla i flera (t.ex. 3,4). Du kan även kommentera efter varje fråga om det är något du vill förtydliga.

Tack på förhand!

Hur länge har du arbetat som pedagog?

Ditt svar: år

I vilken stadsdel är du verksam i?

Ditt svar:

Har du någon särskild utbildning/ kurs eller liknande inom musik eller drama?

Ditt svar:
Vilken/ vilka?:

Hur ofta använder du dig av musik i din verksamhet?

1) Aldrig
2) Någon gång i veckan
3) Flera gånger i veckan

4) Varje dag
5) Annat

Ditt svar:
Kommentar:

Vilket/ Vilka är dina mål och syften med musikanvändningen?

1) Inga
2) För att det är ett roligt sätt att arbeta på
3) För att fånga barnens intresse/ uppmärksamhet
4) För att framhålla olika sinnens betydelse i och för lärandet.
5) För att främja andra ämnen
6) Annat

Ditt svar:
Kommentar:

Hur arbetar du med musik?

1) Inte alls
2) Sjunger och använder kroppen
3) Spelar på instrument
4) Lyssar på inspelad musik (CD, band, Spotify, Youtube etc.)
5) Annat

Ditt svar:
Kommentar:

Hur använder du musik som metod för att stimulera språkutvecklingen?

1) Använder inte musik i syfte att stimulera språket
2) Sjunger
3) Rim- och ramsövningar
4) Arbetar med rösten (olika mun- och ljudövningar)
5) Arbetar med olika sinnen
6) Annat

Svar:
Kommentar:

Anser du dig ha tillräcklig kunskap inom musikämnet?

1) Ja
2) Nej
3) Kunde vara bättre
4) Skulle gärna utbilda mig mer inom ämnet
5) Annat

Ditt svar:
Kommentar:

Hur ofta använder du dig av drama i din verksamhet?

1) Aldrig
2) Någon gång i veckan
3) Flera gånger i veckan
4) Varje dag
5) Annat

Ditt svar:
Kommentar:

Vilket/ Vilka är dina mål och syftet med dramaanvändningen?

1) Inget
2) För att det är ett roligt sätt att arbeta på
3) Fånga barnens intresse/ uppmärksamhet.
4) För att synliggöra/ bearbeta/ framhäva olika sinnen denna
5) För att främja andra ämnen
6) Annat

Ditt svar:
Kommentar:

Hur arbetar du med drama?

1) Inte alls

2) Improvisationsövningar
3) Dramatiserar olika sketcher/teatrar för barnen
4) Dramatiserar olika sketcher/teatrar med barnen
5) Arbeta med olika sinnen
6) Annat

Ditt svar:
Kommentar:

Hur använder du drama som metod för att stimulera språkutvecklingen?

1) Använder inte drama i syfte att stimulera språket
2) Improvisationsövningar
3) Dramatiserar olika sketcher/teatrar för barnen
4) Dramatiserar olika sketcher/teatrar med barnen
5) Arbetar med olika sinnen
6) Annat

Svar:
Kommentar:

Anser du dig ha tillräcklig kunskap inom dramaämnet?

1) Ja
2) Nej
3) Kan bli bättre
4) Skulle gärna utbilda mig mer inom ämnet
5) Annat

Ditt svar:
Kommentar:

Med vänlig hälsning

Henrik Kraft mail: guskrafthe@student.gu.se tel:0703439225
Maja Lind mail: guslinmaay@student.gu.se tel: 070278374